

สถาบันนโยบายศึกษา
INSTITUTE OF PUBLIC POLICY STUDIES

สนับสนุนโดย

Konrad
Adenauer
Stiftung

มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์

แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง ในสังคมประชาธิปไตย Civic Education

ดร.วิชัย ตันศิริ

ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช

Dr.Canan Atilgan

ทิพย์พาพร ตันติสุนทร

แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง
ในสังคมประชาธิปไตย
(Civic Education)

ดร.วิชัย ตันศิริ

ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช

Dr.Canan Atilgan

ทิพย์พาพร ตันติสุนทร

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา.

แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย.-- กรุงเทพฯ :
สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา, 2557.

66 หน้า.

1. พลเมืองไทย. I. ชื่อเรื่อง.

320.4593

ISBN: 978-616-91578-3-0

ชื่อหนังสือ	แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย
ปีที่พิมพ์	กันยายน 2557
จำนวนพิมพ์	1,000 เล่ม
เจ้าของ	สถาบันนโยบายศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา 99/146 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0 2941 1832-3 โทรสาร 0 2941 1834 e-mail: ipps_fpps@yahoo.com www.fpps.or.th
ออกแบบปก	ชัยวุฒิ แก้วเรื่อน
พิมพ์ที่	บริษัท พี.เพรส จำกัด โทร. 0 2742 4754-5
สนับสนุนโดย	มูลนิธิคอนราต อาเดนาวร์

คำนำ

หนังสือ “แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย” เป็นผลผลิตจากการจัดสัมมนาในหัวข้อตามชื่อหนังสือ เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2553 ที่โรงแรมรามาร์คเดนท์ กรุงเทพฯ ด้วยความร่วมมือระหว่างสถาบันนโยบายศึกษา และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน โดยมีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษาที่เข้าใจมิติการศึกษาที่มุ่งสร้างพลเมืองให้มีความรับผิดชอบในแนวทางของสังคมประชาธิปไตย 2 ท่าน คือ **ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช** และ **ดร.วิชัย ตันศิริ** ซึ่งทั้งสองท่านมีผลงานทั้งทางด้านการศึกษา และรัฐศาสตร์ที่โดดเด่น ซึ่งได้ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของการศึกษากับการเมืองที่มีส่วนสัมพันธ์กับการสร้างพลเมืองของประเทศ นอกจากนี้ยังมีวิทยากรพิเศษที่มาจากสังคมที่ประสบความสำเร็จในการสร้างประเทศใหม่ด้วยวิธีการที่เรียกว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง หรือ Civic Education คือ **Dr. Canan Atilgan** ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้แทนมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ แห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประจำประเทศไทย สถาบันนโยบายศึกษาจึงขอให้เป็นวิทยากรเพื่อการนี้โดยเฉพาะ ในโอกาสที่สถาบันฯ ต้องการผลักดันแนวคิด “การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง” นี้ สู่สังคมไทย เพื่อเปิดพรมแดนแห่งการเรียนรู้ในเรื่องการสร้างพลเมืองของประเทศเยอรมัน และเป็นต้นแบบของประเทศต่างๆ พร้อมๆ กับที่**คุณทิพย์พาพร ตันติสุนทร** ได้ถ่ายทอดประสบการณ์จากการศึกษาดูงาน เรื่อง Civic Education ที่เยอรมัน ด้วยการเขียนและพิมพ์หนังสือเล่มเล็ก ชื่อ “**ไปดู Civic Education ที่เยอรมัน**” ซึ่งพิมพ์

ในเดือนธันวาคม 2553 เช่นเดียวกัน เพื่อนำเสนอสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขยายการถกเถียงในเรื่องนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นในเวทีเดียวกันนี้ด้วย

ในโอกาสจัดงานสัมมนา “การสร้างความเป็นพลเมือง” ในสถานการณ์ปฏิรูปภายหลังการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 สถาบันฯ จึงเห็นความสำคัญที่จะได้มีการคิดและทบทวนในเรื่องแนวทางการสร้างพลเมืองไทยให้มากขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาทั้งทางการเมืองและการศึกษาของประเทศไม่ให้อยู่ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นภาระหน้าที่ร่วมกันของทุกฝ่าย การรวมข้อคิดและประสบการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ จึงเชื่อว่าจะเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการช่วยผลักดันให้เกิดแนวคิดและแนวทางที่สร้างสรรค์ต่อการสร้างพลเมืองในการปฏิรูปการศึกษาและปฏิรูปประเทศครั้งสำคัญนี้ และขอขอบคุณมูลนิธิคอนราต อาเดนาวร์ ที่สนับสนุนการพิมพ์ในครั้งนี้ด้วย

สถาบันนโยบายศึกษา

กันยายน 2557

สารบัญ

หน้า

คำนำ.....	iii
แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมไทย.....	1
<i>ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช</i>	
การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education)	
ประสบการณ์จากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	11
<i>Dr. Canan Atilgan</i>	
การสร้างพลเมืองมีอยู่ทั้งในระบบโรงเรียนและสังคม	19
<i>ทิพย์พาพร ตันติสุนทร</i>	
ช่วงเวลาการถาม-ตอบ	26
รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองไทย	43
<i>ดร.วิชัย ตันศิริ</i>	
สถาบันนโยบายศึกษา.....	57

แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมไทย

ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช

ห้องนี้เงียบมากตอนก่อนจะเริ่ม ไม่มีการคุยกันเลย แปลว่าทุกคนเป็นครูโดยไม่ต้องบอกเลย ที่นี้ในวันนี้เราจะมาพูดถึงเรื่องการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง หรือที่เรียกว่า Civic Education ที่จริงทางสถาบันฯ ทำเรื่องนี้น่าสัก 20 ปีแล้ว แต่สำหรับเมืองไทยคงเป็นเรื่องใหม่ เพราะว่าในเรื่องของ Civic Education นี้ พูดย่างๆ ก็คือการนำเอาการเมืองกับการศึกษามาเชื่อมโยงกันนั่นเอง เพราะโดยปกติแล้วกิจกรรม 2 ด้านนี้มีอยู่แล้วในสังคมทุกสังคม แต่จุดเชื่อมโยงไม่ค่อยจะมี เพราะการจัดการศึกษาเราก็มุ่งเฉพาะในเรื่องของหลักสูตรและเรื่องวิธีการสอนในแง่ของเนื้อหาสาระที่เด็กๆ จะต้องเรียนรู้ และการศึกษาก็จำกัดวงอยู่เฉพาะคนในสังคมที่มีช่วงอายุช่วงหนึ่งเท่านั้น ก็คืออยู่ในวัยเรียน แต่การศึกษาโดยทั่วไปสำหรับประชาชนที่นอกวัยเรียน ซึ่งมีอยู่จำนวนมากนั้น ในสังคมของเราไม่ค่อยได้มีการจัดเท่าไรที่เราเรียกว่าการศึกษาตลอดชีวิต และอาจเป็นการศึกษาที่ไม่ได้เกี่ยวกับ

เนื้อหาสาระความรู้แบบที่เรียนในช่วงวัยเรียน

ส่วนการเมืองเป็นกิจกรรมที่แยกออกไปต่างหาก การเมืองกับการศึกษา หรือการศึกษาเกี่ยวกับการเมือง ไม่ได้รับการสนใจที่จะนำมาสอน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก หรือไม่ว่าจะเป็นการจัดการสอนสำหรับพลเมืองโดยทั่วไป เหมือนอย่างที่คุณทิพย์พพร กล่าวว่า มีนักวิชาการเขาพูดว่า คนเรา ไม่ได้เกิดมาพร้อมกับยีนประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นมันก็ต้องสร้างขึ้น มันก็ต้องมีการสอน แต่การสอนเรื่องของการเมือง หรือ Civic Education นั้น คงจะมีลักษณะที่ผิดแผกแตกต่างไปจากการสอนเนื้อหาสาระวิชา โดยทั่วไปเป็นอันมาก ในประเทศที่มีการเน้นสื่อ Civic Education มาก ถ้าจะกล่าวไปแล้วก็คือสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะความจำเป็นที่เยอรมนีนั้นต้องประสบกับการที่อยู่ในสภาวะของระบอบการปกครองแบบเผด็จการหลายปี และระบอบเผด็จการนั้นก็นำประเทศเข้าสู่สงครามโลกก่อให้เกิดความเสียหายมากมาย นอกจากนั้นยังมีการศึกษาของนักวิชาการบางคนบอกไว้ว่า คนเยอรมันนั้น มีวัฒนธรรมหรือลักษณะนิสัยที่ค่อนข้างจะชอบอำนาจเผด็จการ เพราะฉะนั้นเผด็จการจึงอยู่ได้หลายปี และเป็นเผด็จการที่มาจากการเลือกตั้งด้วย

ด้วยเหตุนี้จึงมีการสนับสนุนให้พรรคการเมืองทุกพรรคมีงบประมาณสำหรับที่จะให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน แต่ละพรรคก็รับผิดชอบไป ไม่ว่าจะเป็นพรรคที่มีมุลินธิ อย่างเช่น พรรคคริสตเตียน เดโมแครท ก็มีมุลินธิคอนราด อาเดนาเวอร์ เป็นต้น ให้การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย พุดง่าย ๆ ก็คือว่า เป็นความพยายามอย่างจริงจัง และต่อเนื่องที่จะช่วยกันสร้างพลเมืองใหม่ เพื่อทดแทนคนรุ่นเก่า หรือปรับปรุงทัศนคติของคนรุ่นเก่าให้มีลักษณะที่สอดคล้องเอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากขึ้นโดยทั่วไป และมุลินธิที่มีสถาบัน

ทำการฝึกอบรม ทำการสอนด้านนี้อยู่ก็จะมีหน่วยวิจัยการศึกษา และการทำวิจัยประชาธิปไตย การจัดสัมมนา และการประชุมปฏิบัติการ ซึ่งสถาบันนโยบายศึกษาก็มีทั้ง 3 อย่าง เราได้ตัดแปลงให้เป็นไปตามสภาพของเรา แต่เรื่องการวิจัยและเรื่องวิชาการนั้น เราระดมเอานักวิชาการหรืออาจารย์จากมหาวิทยาลัยมาทำการศึกษา ส่วนเรื่องการจัดสัมมนาเราก็ทำกันอย่างสม่ำเสมอ

ในวันนี้ผมก็อยากจะพูดถึง 2 เรื่องด้วยกัน คือเรื่องเนื้อหาสาระ หรือแนวทางของการให้การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย และที่จะเน้นก็คือเรื่องของวิธีการ

เกมไฟการเมือง

ซึ่งผมเห็นว่าเราค่อนข้างขาดแคลนและไม่ได้รับความสนใจมากนัก สำหรับเนื้อหานั้นก็มี 2 ลักษณะด้วยกัน ลักษณะหนึ่งก็คือการให้ความรู้ที่เป็นสาระสำคัญของสังคมประชาธิปไตยว่ามีหลักการอย่างไรบ้าง แล้วผู้ที่จะอยู่ในสังคมประชาธิปไตยนั้น ควรจะมีส่วนร่วมและร่วมมือกับผู้อื่นได้อย่างไร องค์กรและสถาบันต่างๆ ในระบอบประชาธิปไตยมีอะไรบ้าง

ส่วนความรู้อีกด้านหนึ่งก็เป็นเรื่องของ การสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งคำว่า “พลเมือง” นั้น ไม่ได้หมายถึงคนทั่วไป แต่หมายถึงผู้ที่มีความรู้ มีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ และมีความคิดเห็นที่จะแสดงออก ที่จะมีส่วนร่วม ประชาธิปไตยนั้นต้องการสาธารณชนที่เป็นสาธารณชนที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบอบประชาธิปไตย เพื่อที่จะสร้างสมรรถนะให้บุคคลเหล่านั้นสามารถทำหน้าที่ของพลเมืองได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ใช่เป็นผู้ถูกกระทำหรือเป็นผู้ใช้สิทธิ์ใน

เส้นทางประชาชน ถนนประชาธิปไตย

แผนที่สำคัญลำดับเหตุการณ์ วัน เวลา และสถานที่ของประวัติศาสตร์การเมืองไทย

บางครั้งบางคราวเท่านั้น การจะมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ก็จะต้องรับรู้และติดตามการเคลื่อนไหวทางการเมือง มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการนิติบัญญัติ มีความรู้เกี่ยวกับการทำงานของพรรคการเมือง ติดตามการเคลื่อนไหวของผู้แทนราษฎร ติดตามการเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง สามารถเข้าใจและวิจารณ์ให้ความเห็นเกี่ยวกับนโยบายที่พรรคการเมืองออกมาได้ และสามารถจะเปรียบเทียบนโยบายพรรคการเมืองต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้

ความรู้ส่วนนี้อาจจะสำคัญกว่าความรู้ส่วนแรกอีก เพราะว่าเป็นทักษะหรือความรู้ ทำให้บุคคลผู้นั้นสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นอกเหนือไปจากความรู้ที่ว่าประชาธิปไตยมีความหมายว่าอะไร สำหรับในประเทศไทยเราความรู้ประเภทแรก คือ ประชาธิปไตยคืออะไร เป็นอย่างไร องค์กนิติบัญญัติเป็นอย่างไร บริหารเป็นอย่างไร ตุลาการเป็นอย่างไร เรามีการสอนค่อนข้างจะมากอยู่แล้ว แต่ความรู้ประเภทหลัง หรือทักษะที่จะสร้างพลเมืองของเราให้เป็นผู้ที่รู้จักเลือกข้อมูลข่าวสาร รู้จักที่จะกลั่นกรอง รู้จักที่จะใช้วิจารณ์ญาณ มีความสามารถที่จะเข้าใจ เปรียบเทียบ แสดงความคิดเห็นได้ยังมีน้อยมาก ความรู้ประเภทหลังไม่ต้องการการชี้นำ หรือ

ไม่ต้องการการเรียนรู้แบบบอกนักเรียน เพราะฉะนั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาวิธีการที่จะเรียกว่าวิธีการเรียนก็ได้ หรือวิธีการสอนก็ได้ ซึ่งเราไม่ค่อยจะมี

สถาบันนโยบายศึกษาได้เคยพยายามสร้างเกมต่างๆ ที่จะให้เด็กเล่น เช่น เกมวงเวียนประชาธิปไตยใช้ตุ๊กตกระโดด เกมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน การพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม เกมการมีส่วนร่วมโดยทำเป็นไฟ ซึ่งเข้าใจว่าเวลานี้หมดไปแล้ว ซึ่งเราน่าจะทำชิ้นใหม่ให้เล่นกัน มีความสนุกสนาน แต่ท่านในฐานะที่เป็นครู และสนใจเรื่อง Civic Education ควรจะสนใจอย่างมาก และผมหวังว่าสถาบันนโยบายศึกษาจะได้จัดให้มีการประชุมปฏิบัติการอีกครั้งหนึ่ง เน้นในเรื่องวิธีการที่จะสอนเรื่องการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยโดยเฉพาะว่าเราจะมีวิธีการสอนอย่างไร วิธีการสอนโดยมีส่วนร่วม โดยหยิบยกเอาประเด็นปัญหาขึ้นมาให้เกิดการถกเถียงกัน การแสดงความคิดเห็นกัน ไม่ใช่มาบรรยาย เราหนักไปในเรื่องการบรรยายเนื้อหาสาระของระบอบประชาธิปไตย แต่วิธีการที่จะกระตุ้นให้คนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง เช่น นำเอานโยบายหรือประเด็นปัญหาบางอย่างขึ้นมาและให้คนแสดงความคิดเห็นกัน หรือให้คนสวมบทบาทต่างๆ เช่น สมมติเหตุการณ์ว่าเกิดมีความขัดแย้งในเรื่องของโรงงานกับชาวบ้าน

เกมเลือกตั้ง

ในเรื่องของสภาวะแวดล้อมต่างๆ คนนี้เป็นเจ้าของโรงงาน อีกคนเป็นนักเคลื่อนไหว อีกคนหนึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบ ไหนลองมาถกกันซิว่าปัญหาที่มีอยู่นั้นแต่ละคนมีมุมมองอย่างไร แล้วก็มาร่วมกันแสวงหาแนวทางที่จะตกลงกันได้ แต่เราจะสังเกตเห็นว่าในเมืองไทยเกิดอะไรขึ้นก็จะมีการตั้งกรรมการกลางขึ้นมา อาจจะไปเชิญคุณอานันท์ ปันยารชุน มาเป็นประธาน และมาดูเพื่อรับข้อพิพาทต่างๆ ก็แปลว่า ประชาชน หรือพลเมืองที่เกี่ยวข้องก็เหมือนกับเด็กๆ ต้องมีผู้ใหญ่มาชี้แนะ ให้แนวทาง หรือเอาผู้ใหญ่มาจึงจะตกลงกันได้ แต่จริงๆ แล้วถ้าประชาชน หรือพลเมืองที่เกี่ยวข้องสามารถมีส่วนร่วมโดยตรงก็จะเป็นเรื่องที่ดีกว่าที่รัฐบาลไม่ต้องเข้ามายุ่งเกี่ยว เกิดเรื่องอะไรขึ้นคนฝ่ายที่เกี่ยวข้องก็เข้ามาร่วมกันโดยอัตโนมัติ

เพราะฉะนั้นการทำแบบสวมบทบาท หรือเรียกว่า Role Play เขาใช้กันมากในต่างประเทศที่หลังจากพูดเรื่องเนื้อหาสาระของประชาธิปไตยไปแล้ว เขาก็จะมีการหยิบยกปัญหาขึ้นมา นี่เป็นแนวทางหนึ่งที่ผมคิดว่าคุณครูถ้าจะสอนเรื่องการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เวลานี้ถึงหลักสูตรหรือที่เรียกว่าหลักสูตรก็ควรจะมีการบรรยายแค่ 20% เท่านั้น อีก 80% ควรจะเป็นเรื่องของความคิดหาวิธีหรือหากรณีศึกษามา ซึ่งอาจจะเสริมเพิ่มเติมไปด้วยการฝึกทักษะทางด้านการคิดก่อนว่า ถ้าจะประชุมกันแล้วจะตกลงกันจะพูดถึงเรื่องอะไรก่อนไม่ให้สับสน เช่น จะพูดถึงข้อมูลก่อน ก็เอาข้อมูลมาก่อน ไม่ใช่ปนเปไปเรื่องความเห็น ความรู้สึกอะไรต่างๆ นานา วิธีการนี้เราก็ทำเป็นแนวทางได้ว่าแนวทางนั้นอาจจะสอนเรื่องทักษะการคิดก่อน เพื่อให้ให้ผู้เข้าร่วมรู้จักว่า ถ้าจะอภิปรายกัน แสดงความคิดเห็นกันจะแยกแยะประเด็นปัญหาอย่างไร แล้วจะต้องมีการเคารพรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างไร แล้วก็พัฒนากรณีศึกษา กรณีศึกษานั้นเขาใช้ของจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย แม้จะเป็นเรื่องของข้อเรียกร้องในการชุมนุมต่างๆ ก็ทำได้

เกมวงเวียนประชาธิปไตย

นอกจากนั้นยังมีปัญหาอีกมากมาย เช่น เรื่องปัญหาการแก่งแย่งทรัพยากร น้ำ ในเรื่องของที่ดิน ในเรื่องของการบุกรุกที่ ในเรื่องต่างๆ เราสามารถที่จะรวบรวมกรณีศึกษา มา เรื่องสมัชชาคนจน เรื่องเขื่อนปากมูล ฯลฯ เราสามารถที่จะพัฒนา มาเป็นกรณีศึกษาแล้วให้นักเรียนหรือให้ผู้ที่เข้ามา ร่วมสามารถที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้

เนื่องจากเราไม่เคยชินในเรื่องเหล่านี้ เราจะพบว่าในสังคมไทยจะนิยมการเปิดเวที และมีคนขึ้นมาไฮปาร์คด่าอีกฝ่ายหนึ่ง อีกฝ่ายหนึ่งก็ทำแบบเดียวกัน และด่าอีกฝ่ายหนึ่ง แต่สองฝ่ายถ้าจะมาพบปะกันก็จะต้องมีการจัดเวทีต่างหากออกไป เพราะฉะนั้นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย คือคนที่มีความเคยชิน คຸ້ນชินในการแก้ปัญหาที่เป็นปัญหาที่เผชิญอยู่ อย่างสันติวิธี ด้วยการมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อันนี้เราเรียกว่าเป็นวิธีการ แต่วิธีการนี้อาจจะต้องมีคู่มือ อาจจะเป็นพวกเราช่วยกันรวมเอาเรื่องต่างๆ มา แต่สำหรับเด็กๆ แล้ว โดยปกติจะไม่มี ความสนใจในเรื่องอื่นที่ไกลตัวออกไป เราจะให้เด็กๆ มาประชุมกันในเรื่องมาบตาพุด

มันอาจจะไกลเกินไป แต่อาจจะเอาปัญหาที่เขาเห็นและเขาสนใจโดยเฉพาะ มา และคิดว่าเขาจะมีการตัดสินใจอย่างไร เช่น มีเรื่องที่เขาออกมาประกาศว่าต้องกับคนโน้นคนนี้จะเป็นอย่างไร

ผมเคยอยู่โรงเรียนที่มีเด็กประจำเป็นชายล้วน ผมก็ให้เด็กลองพิจารณาว่าถ้าโรงเรียนเรารับเด็กผู้หญิงเข้ามาเรียนอยู่ด้วย แทนที่จะเป็นโรงเรียนประจำชายล้วน เขาจะคิดอย่างไร เขาจะมีความเห็นอย่างไร ก็ปรากฏว่ามีความเห็นมากมายเป็นร้อยความเห็นที่ออกมาว่ามันจะดี ไม่ดีอย่างไร เขาก็บอกจะทำให้พวกเขาตั้งใจเรียนดีขึ้น แต่เขาอาจจะมึนตรรก่อนวัยอันควร หรืออะไรแบบนี้ ก็มาคิดว่าวิธีการจัดการจะเป็นอย่างไร และจะจัดการให้เด็กผู้หญิงอยู่หอพักแยกไปอย่างไร มีกฎระเบียบในการไปหาอย่างไร ขึ้นไปหาได้แค่ไหน ฯลฯ เพราะฉะนั้นเรื่องใกล้ตัวก็เป็นเรื่องที่สำคัญที่เรานำมาใช้ และหลังจากนั้นก็ไปเรื่องที่ไกลตัวมากขึ้น ไปเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะมากขึ้น ที่สำคัญก็คือสอนให้มินิสัย/ความเคยชินบางอย่าง เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การอ่านข่าว โดยที่ทุกเช้าครูเข้ามาอาจจะถามว่าวันนี้มีข่าวเรื่องนี้เป็นอย่างไรมีความเห็นอย่างไรต่อข่าวนี้อย่างนี้เป็นต้น

วิธีการกลั่นกรอง รู้จักรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางอินเทอร์เน็ต ทางเว็บไซต์ต่างๆ ที่มีอยู่ อันนี้ก็จะเป็นวิธีการที่เราควรพัฒนาขึ้น ซึ่งเวลานี้ยังไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรไหนที่มาทำเรื่องนี้อย่างจริงจัง แม้ที่จริงเรื่องสื่อ Education รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลก็ยังไม่ได้มาทำอย่างจริงจัง สังคมไทยนิยมการจัดการเรียนหลักสูตรที่เอาคนที่อยู่หลายอาชีพในวงสังคมมาพบกัน แล้วก็มาเป็นรุ่นๆ บางแห่งบ้างถึงขนาดมีการรับน้องใหม่ เอาคนแก่มาทำเหมือนเด็กๆ มาใส่ชุดนักเรียนแล้วก็แข่งกันว่าใครจะหาเงินให้รุ่นมากกว่ากัน เราเห็นสิ่งนี้เห็นกันอยู่ทั่วไปในสังคมไทยและมันก็ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่เราเรียกว่าสร้างพลเมืองใน

ระบอบประชาธิปไตย

ในสหรัฐอเมริกานั้นก็ไม่มี การดำเนินการในเรื่องนี้อย่างตรงๆ เหมือนอย่างที่ทำกันในยุโรป เยอรมันรู้สึกมีเรื่องนี้ที่ตรงกว่า และเราสามารถจะเรียนรู้ได้ว่าเขามีวิธีการอย่างไร ในอเมริกานั้นหวังแต่เพียงว่าการศึกษาจะส่งเสริมให้คนเราสามารถอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้ดี จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย ให้อิสระเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งของเราก็นำมาใช้ในระบบโรงเรียนต่างๆ แต่ว่าจริงๆ แล้วในระบบโรงเรียนของเราก็ไม่ได้ส่งเสริมให้เด็กมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล แต่ส่งเสริมให้มีเสรีภาพทางอื่น คือปล่อยตามสบาย ปล่อยให้วิ่งเล่นตามสบาย ไม่ได้ว่า ไม่ต้องมีระเบียบวินัยมากนัก ซึ่งเป็นคนละเรื่อง ระเบียบวินัยสามารถจะมีได้ และเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กในโรงเรียน แต่สิ่งที่ต้องการ และสิ่งที่จะส่งเสริมในการสร้างพลเมืองระบอบประชาธิปไตยคือ การเปิดให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ไม่ว่าความคิดเห็นนั้นจะเป็นอย่างไรเราก็ไม่ไปว่า ว่ามันไม่เข้าท่า หรือมันโง่ หรือมันเป็นภัยต่ออะไร

เพราะฉะนั้นการคิดเรื่องวิธีการมีความสำคัญเท่ากับเนื้อหา ซึ่งผมเน้นแล้วว่าเรื่องวิธีการนั้นเขาทำได้ด้วยการรวบรวมกรณีศึกษา และแนะนำว่า ครูนั้นเป็นผู้ชี้แนะในทำนองให้เปิดโอกาสแสดงความคิดเห็นกัน แต่ไม่ใช่ชี้นำ ชี้แนะกับชี้นำนั้นต่างกัน ถ้าในโรงเรียนสามารถจะมีสิ่งเหล่านี้อยู่ได้ อาจจะเป็นกิจกรรมนอกหลักสูตรก็ตามแต่ สามารถจัดเป็นชมรม สมาคมต่างๆ ได้ อาจจะมีชมรม สมาคมโต้วาที หรืออาจจะนำเอาเรื่องทักษะความคิดเข้าไปสอนในโรงเรียน บางโรงเรียนเขาไม่ได้เอาทักษะความคิดเป็นวิชาบังคับ แต่เป็นวิชาเลือกให้เด็กสามารถที่จะฝึกได้ เวลานี้ก็มีอยู่หลายประเทศ ประเทศไทยก็เริ่มมีการทำเหมือนกัน สถาบันนโยบาย

ศึกษาก็มีโครงการหนึ่งที่ทำเรื่องทักษะการคิด ทำให้ที่จังหวัดอุดรธานี ทำให้ที่จังหวัดเชียงราย ทำให้ที่ต่างๆ อยู่มากมาย จริงๆ แล้วทักษะการคิดเป็นส่วนสำคัญที่สุด ถ้าไม่มีวิธีการคิดและไม่รู้จักคิดแล้ว คนในระบอบประชาธิปไตยก็จะกลายเป็นผู้ถูกกระทำอย่างเดียว แต่ประชาธิปไตยหมายถึงทุกคนเป็นพลเมืองที่เป็นผู้กระทำด้วย เป็นผู้มีส่วนร่วมด้วย

ขอฝากไว้สั้นๆ ในวันนี้ว่า ขอให้เรามุ่งพัฒนาวิธีการเรียนการสอน วิธีการสัมมนาฝึกอบรมในเรื่องการสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยให้มากกว่าเนื้อหา เรามีเนื้อหาเยอะแล้ว และเนื้อหาสามารถจะทำได้ สถาบันทำอะไรมาหลายอย่าง ทำแผนที่ประชาธิปไตย ทำหนังสือ ทำอะไรมาเยอะแยะ ทั้งที่เป็นข้อมูลพื้นฐานที่แจกไปให้ท่าน 75 ปีของระบอบประชาธิปไตยที่ท่านมีอยู่ และเรื่องการศึกษาต่างๆ เราทำมาพอแล้ว แต่เรื่องวิธีการเราต้องการการพัฒนาให้มากไปกว่านี้ ผมขอฝากไว้และหวังว่าสถาบันฯ จะจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการขึ้นมาอีกรอบหนึ่ง และนำเอาตัวอย่างที่พวกเราไปดูงานมา มาดูว่าเขาทำงานกันอย่างไรและเราจะทำอย่างไร เฉพาะส่วนที่เราเกี่ยวข้อง ขอขอบคุณครับ

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) ประสบการณ์จากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

Dr. Canan Atilgan

สวัสดีทุกท่าน และขอขอบคุณสถาบันนโยบายศึกษา และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนที่จัดสัมมนาในวันนี้ ขอเริ่มดังนี้ สมมติว่ามีมนุษย์ดาวอังคารขึ้นยานมาลงที่ประเทศไทย แล้วมนุษย์ดาวอังคารนั้นไม่มีความรู้อะไรเลยเกี่ยวกับประเทศไทย แต่เขามีรายการว่าจะทำอะไรเกี่ยวกับในเมืองไทยมา มีวิธีการมา และเริ่มดำเนินรายการนั้นทีละอันๆ เลยให้ศาลสามารถปกครองด้วยวิธีการที่อาจจะต่อต้านกับรัฐบาล ทำได้ไหม ถ้าทำได้ก็ตึกไปเลยว่าได้ รายการที่ 2 ก็คือว่า ให้วุฒิสภาสมาชิกที่จะลงคะแนนเสียงต่อต้านรัฐบาล ทำได้ไหม และสามารถที่จะมีการต่อต้านการเลือกตั้งหรือเปล่า ได้ไหม ตอบว่า ได้ และก็มีคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เป็นอิสระไม่ขึ้นกับใครได้ไหม ตอบว่า ได้ และมาดูว่าเสียงของภาคพลเมืองเข้มแข็งพอไหม อันนี้บางคนอาจจะเข้มแข็ง บางคนอาจจะบอกไม่ และตอนท้ายๆ ของเชคิลิสต์ 5-6 รายการอาจจะบอกว่า พวกสื่อมวลชน

มีความเป็นอิสระใหม่ อาจจะบอกใช้ก็ดีกว่าใช่ เพราะฉะนั้นถ้าใช้คลิสด์ว่าได้หมด มนุษย์ดาวอังคารหรือจากดาวพลูโต ก็จะสามารถสรุปได้ว่า อย่างนั้นประเทศไทยก็เข้าข่ายว่ามีประชาธิปไตยแน่นอน ก็อาจจะตั้งคำถามกลับว่า มนุษย์ดาวอังคารมาสรุปแบบนี้คิดว่าถูกต้องไหม ใช่หรือไม่ มีความคิดเห็นอะไรไหม ประเทศไทยก็เป็นประเทศประชาธิปไตย แต่ว่าท่านที่อยู่ที่นี่ที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากพอที่จะไม่ออกความเห็นอะไรเลยหรือ

จริงๆ แล้วประเด็นที่อยากจะพูดถึงก็คือความเป็นประชาธิปไตย ไม่ใช่ปรากฏการณ์ภายนอกที่มีองค์กรหรือสถาบันอะไร แต่มันอยู่ที่การประพฤติ ปฏิบัติ ความท้าทายอยู่ที่ว่า ไม่ใช่จะต้องมาตั้งกฎเกณฑ์ และมีกฎเกณฑ์นั้นไว้ ความท้าทายคือทำอย่างไรให้กฎเกณฑ์ตั้งขึ้นมาแล้วได้รับการปฏิบัติตาม ได้รับการยอมรับ เคารพ เพราะว่าจริงๆ แล้วประชาธิปไตยก็เป็นความหวัง ความตั้งใจที่อยากจะให้ไปถึง เป็นสิ่งที่ต้องตะเกียกตะกายไปเอามาให้ได้ และเป็นเรื่องที่จะต้องแบ่งปันเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อย่างที่อาจารย์ชัยอนันต์ได้เรียนไว้ก่อนหน้านี้

เพราะเหตุนี้ การศึกษาภาคพลเมืองหรือการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education) มันจึงเป็นกลไก หรือตัวการที่สำคัญที่จะทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ คำว่า Civic Education หรือการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในเยอรมัน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Political Education คือ การศึกษาทางด้านการเมือง เพราะว่าการศึกษเกี่ยวกับเรื่อง Civic Education ก็คือว่า ผู้คนพลเมืองจะถูกสอนให้เตรียมตัว ให้สร้างขึ้นเพื่อที่จะปกป้อง หรือให้มีสิทธิทางด้านการเมือง เพราะฉะนั้นคำว่า Civic Education ก็ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะต้องอยู่ในโรงเรียนเท่านั้น แต่มันจะต้องเป็นเรื่องที่สร้างขึ้นให้เรียนรู้ได้ จะเป็นเรื่องที่ควรจะเป็นไปอย่างไม่เป็นการ มั่นคงจะอยู่ในทุกๆ แห่ง อย่างสนามกอล์ฟ คนจะเล่นกอล์ฟก็คุย

เรื่องนี้กันได้ ทำเรื่องนี้กันได้ เรียนรู้ได้

คำว่า Civic Education สามารถจะมีได้ทุกๆ แห่ง แม้แต่ในสังคม การปกครองแบบที่ไม่เป็นประชาธิปไตยเขาก็อาจสร้างสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาได้ ประชาชนได้เรียนรู้อะไรต่างๆ ในแนวทางของเขา แต่ในแนวทางที่พูดถึง Civic Education ในที่นี้หมายถึงว่า เพื่อที่จะสร้างประชาชนให้เป็นพลเมือง ในสังคมประชาธิปไตย การศึกษา Civic Education ที่ว่านี้ เพื่อที่จะสร้าง การปกครองของตนขึ้นมา ไม่ใช่เพื่อที่จะไปรับอะไรของใครมาจากที่อื่น เรา จะต้องเรียนรู้เพื่อที่จะไม่เคารพหรือยอมองค์กร สถาบันใดเกินไป แม้ว่า องค์กรนั้นจะถูกตั้งขึ้นมามีเป็นองค์กรหนึ่งของประชาธิปไตยก็ตาม แต่ว่า เราไม่จำเป็นต้องไปยอมรับมากเกินไป

ความคิดที่ว่าผู้ชนะจะได้ทุกสิ่งทุกอย่าง อันนี้ไม่ใช่เรื่องที่เรารู้ถึง เพราะว่าถ้าคนที่แพ้ แพ้ตลอด แน่แน่นอนเขาต้องเดินออกจากวงจร ประชาธิปไตยแน่นอน เพราะฉะนั้นการแบ่งปัน จะต้องดูว่ามันมีทรัพยากร เพื่อการแบ่งปันในเมืองไทยหรือเปล่า มีวิธีการเพียงพอหรือเปล่า มีความคิด ตรงนี้ใหม่ มีประสบการณ์เรื่องการแบ่งปันใหม่ และเรามีอำนาจในการแบ่ง ปันหรือเปล่า ในสังคมประชาธิปไตยสิ่งที่สำคัญก็คือ จะต้องเน้นเกี่ยวกับ เรื่องการเปลี่ยนแปลงในสังคม และการเปลี่ยนแปลงในสังคม ประชาชน จะต้องมีความรู้ มีข้อมูลที่เพียงพอและมีทักษะด้วย ความรู้และทักษะนี้ก็เป็นผลมาจากการศึกษาแบบ Civic Education สังคมประชาธิปไตย

ขอยกตัวอย่างในเยอรมัน คนเยอรมันมีชื่อเสียงมากๆ เกี่ยวกับแนวคิด นี้ เพราะว่ามันเกิดจากความจำเป็นจากประวัติศาสตร์ คือแนวคิดเรื่อง Civic Education รวมทั้งสถาบันต่างๆ ในเยอรมันก็เกิดมาจากประสบการณ์ ในเรื่องเผด็จการในเยอรมันมาก่อน เพราะฉะนั้นในเยอรมันวัตถุประสงค์ ของการที่มี Civic Education ขึ้นมาเพื่อที่จะเน้นให้ประชาชนรู้จัก

ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน เพราะฉะนั้นในเยอรมันปัจจุบันเรื่อง Civic Education ถือว่าเป็นเสาหลักอันหนึ่งของความเป็นประชาธิปไตย เรื่อง Civic Education ถือเป็นการกิจหลักของสังคมและเขียนอยู่ในรัฐธรรมนูญเยอรมัน (Basic Law) เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญไทยก็มีเขียนเรื่องการกิจหลักของสังคม ในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาด้านการเมือง ฉะนั้นเรื่อง Civic Education ในประเทศเยอรมัน เป็นหน้าที่หลักของภาครัฐ และของภาคประชาสังคมด้วย ซึ่งหมายถึงว่าภาครัฐต้องให้งบประมาณสนับสนุน เป็นบทบาทหลักที่ทำเรื่องนี้อย่างจริงจัง และคิดว่าความสำเร็จของเรื่อง Civic Education ในเยอรมันมาจาก 2 ปัจจัย

อันดับที่ 1 ก็คือ การที่ไม่เข้ามาก้าวก่ายมากเกินไปของภาครัฐ เพราะว่าการศึกษาแบบ Civic Education ไม่ได้มีขึ้นเพื่อที่จะมารับใช้องค์กรในภาครัฐ และไม่ได้มีขึ้นเพื่อชักนำให้ประชาชนเรียนรู้เพื่อมาเคารพระบบ กฎอะไรต่างๆ แต่มีขึ้นเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทางการเมือง หรือในสังคม รัฐจึงไม่เข้ามาก้าวก่ายขึ้นำ แต่รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้เรื่องนี้ โดยที่ไม่เข้ามาชี้นำเนื้อหาว่าจะต้องเป็นแบบนี้แบบนั้น

อันดับที่ 2 คือ การยอมรับความหลากหลายทางความคิด เปรียบได้กับพรรคการเมือง เวลาเลือกตั้งก็มีการแข่งขันกันรณรงค์นโยบายต่างๆ เรื่อง Civic Education ก็เช่นกัน ก็สามารถทำได้ด้วยหลายหน่วย หลายกลุ่มลองมาเปรียบเทียบความคิดเห็น แนวคิดการทำงานต่างๆ กัน เป็นเรื่องความหลากหลายทางความคิด ทั้งทางด้านการเมือง อะไรต่างๆ และเป็นเรื่องสามัญ ยกตัวอย่างมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ เป็นมูลนิธิทางด้านการเมืองอันหนึ่ง ในประเทศเยอรมันก็มี 6 องค์กรที่เป็นมูลนิธิทางด้านการเมือง อาจจะขอเน้นตรงนี้ว่า การมีมูลนิธิทางการเมืองของเยอรมันนั้น คิดว่า

เป็นเอกลักษณ์พิเศษของประเทศเยอรมัน ไม่มีประเทศอื่นที่มีแบบนี้ และเนื่องจากได้มีการส่งเสริมทางด้าน Civic Education จนประสบความสำเร็จในประเทศเยอรมัน เพราะฉะนั้นก็มีหลายประเทศที่อยากจะทำคล้ายๆ แบบนี้เหมือนกัน

ลำดับถัดไปอยากจะพูดถึงบทบาทและผลงานของมูลนิธิ ตอนสุดท้ายจะพูดถึงปัจจัยต่างๆ ที่เป็นเงื่อนไขทำให้ Civic Education ในเยอรมันประสบความสำเร็จ แต่ไม่ใช่เรื่องความสำเร็จของมูลนิธิ จริงๆ แล้วมูลนิธิทางด้านการเมืองก็เป็นตัวอย่างในเรื่องความหลากหลายทางด้านการคิด ทางด้านการเมือง การศึกษาทางด้านการเมือง เยอรมันมีมูลนิธิทางด้านการเมือง 6 แห่ง ซึ่งล้วนเน้นเรื่องแนวคิดทางการเมือง ทำงานใกล้ชิดกับพรรคการเมือง โดยหน่วยงานเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของหลักการ หรือแนวคิดของกลุ่มเขา และก็ทั้ง 6 องค์กรก็ตั้งขึ้นในช่วงทศวรรษ 1950 มูลนิธิทางด้านการเมืองเหล่านี้จึงมีบทบาทเป็นตัวกลาง ตัวเชื่อมระหว่างพรรคการเมืองกับภาคประชาสังคม เป็นหน่วยงานที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับทางด้าน Civic Education ให้กับประชาชนทั่วไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากทางมูลนิธิทางด้านการเมืองเหล่านี้จะมีความคุ้นเคยใกล้ชิดกับพรรคการเมืองต่างๆ เพราะฉะนั้นเขาก็สามารถที่จะนำความรู้ นโยบาย หรือแนวคิดอะไรต่างๆ จากพรรคการเมืองมาสู่ประชาชนได้ ก็เรียกว่าเป็นความหลากหลายแบบหนึ่ง เช่น มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ ก็มีศูนย์ทำงานมากถึง 16 แห่ง ซึ่งแต่ละแห่งประจำแต่ละแคว้นของเยอรมัน และทั้ง 16 แห่งนี้ไม่ได้ทำงานเฉพาะทางด้าน Civic Education หรือทางการเมือง หรือประชาธิปไตยภายในประเทศเท่านั้น แต่ก็ศึกษาเกี่ยวกับนานาชาติด้วย รวมทั้งเกี่ยวกับเรื่องสังคมโลกด้วย ดังเช่น มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ มีสำนักงานและผู้แทนประจำประเทศต่างๆ กระจายอยู่ทั่วโลก

เหมือนอย่างที่ดีฉันถูกส่งมาประจำที่กรุงเทพฯ อันนี้ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของความเกี่ยวเนื่อง หรือการให้ความสนใจทางด้านภาคนานาชาติ และตอนนี้ทางมูลนิธิคอนราต อาเดนาวร์ มีโครงการต่างๆ ผ่านศูนย์ที่ตั้งอยู่ทั่วโลกประมาณ 80 แห่ง วันนี้ดีฉันจะเน้นทางด้าน Civic Education จะไม่พูดถึงเกี่ยวกับมูลนิธิคอนราต อาเดนาวร์ ในเมืองไทยมาก ซึ่งแต่ละท่านถ้าสนใจสามารถดูในเว็บไซต์ได้ www.kas.de/thailand/th ได้

ในประเทศเยอรมันภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง เรื่อง Civic Education เริ่มต้นด้วยการสอนเรื่องบทบาท เรื่องประชาธิปไตย การเมืองต่างๆ จนกระทั่งขยายไปจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งปัจจุบันแม้จะทำมามาก และเป็นที่ยอมรับ มีชื่อเสียงมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ก็ต้องเติมต่อไปเรื่อยๆ และในศูนย์ที่ให้การศึกษาด้าน Civic Education ทั้ง 16 ศูนย์ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น แต่ละศูนย์จะเน้นความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพราะฉะนั้นจะให้ความสำคัญของแต่ละกลุ่มเป้าหมายของแต่ละศูนย์ ที่มีความจำเป็นอะไรก็จะมุ่งไปตรงนั้น เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องที่เราเข้าใจกันอยู่แล้วว่า แต่ละกลุ่มก็มีความต้องการแตกต่างกัน สมมติว่าไปทำงานกับกลุ่มธุรกิจ กลุ่มสตรี หรือกลุ่มเยาวชน แต่ละกลุ่มก็จะมีความสนใจ หรือมีวิธีการต่างๆ กันไป อันที่ 2 เรื่องวัตถุประสงค์ แน่นอนอยู่แล้วว่าเราจะไปทำงานที่ไหน จะทำกิจกรรมอะไรก็ตาม เราจะเน้นว่าเรามีความเชื่อ หรือแนวคิด หรือคุณค่านิยมแบบนี้ ฉะนั้นพยายามที่จะเผยแพร่ตรงนี้ออกไป (อันนี้อ่าเข้าใจผิดว่าเราจะไปขึ้นาคคนอื่น) เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเกี่ยวกับเรื่องคุณค่าที่เรายึดถือหรือนิยมว่าเป็นสิ่งที่ดี อันนี้เป็นวัตถุประสงค์ อันสุดท้ายก็คือการแบ่งปัน การแบ่งปันไม่ได้ว่าแบ่งปันอำนาจ แต่เป็นเรื่องการแบ่งปันคุณค่า ความเชื่อ หรืออะไรต่างๆ

ขอสรุปอีกครั้งว่ามีเงื่อนไข ปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้ Civic Education ในเยอรมันประสบความสำเร็จ อันที่ 1 ก็คือว่า Civic Education ที่มีความเป็นอิสระ อันที่ 2 จะต้องมียุทธศาสตร์ที่หลากหลาย อันที่ 3 จะต้องเป็นกระบวนการแบบมีส่วนร่วม เรื่องการมีส่วนร่วม ไม่ใช่อย่างในห้องนี้ในห้องนี้ดิฉันพูดเท่านั้น ทุกคนฟัง อันนี้ไม่ได้มีส่วนร่วม และนอกเหนือสิ่งใดคือวิธีการต่างๆ จะต้องเป็นนวัตกรรม คิดสร้างสรรค์แบบใหม่ๆ วิธีการหนึ่งที่ใช้ประสบความสำเร็จกับกลุ่มหนึ่งกับเยาวชน ก็ไม่ได้แปลว่าอันนั้นต้องใช้กับกลุ่มอื่นได้ด้วย และอีกประการที่สำคัญคือต้องเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นร่วมด้วย รับฟังความคิดเห็นของแต่ละคน เพราะฉะนั้นวิธีการที่จะดำเนินการ หรือทำงานเกี่ยวกับเรื่องนี้จะต้องออกแบบมาให้มีการสนองตอบ แสดงความคิดเห็นตอบกลับได้ตลอดเวลา

ท้ายที่สุดที่สำคัญมากก็คือว่า การทำเรื่องเกี่ยวกับ Civic Education จะต้องเน้นไปที่ผลของมันด้วย ต้องได้รับผลที่ดีด้วย คือเราต้องมีวัตถุประสงค์ใช้ใหม่ว่าทำไมเราต้องทำเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นต้องได้ผลสำเร็จที่ดีด้วย เพราะว่าเรามีวัตถุประสงค์ เราจึงสามารถที่จะวางแผนล่วงหน้าได้เลยว่าจะทำอย่างไรกับมัน และเมื่อวางแผนล่วงหน้าได้ เราก็จะเลือกวิธีที่ได้ผลดีที่สุดในการทำตรงนี้ออกมาให้ได้

เรื่อง Civic Education ไม่ใช่แปลว่าเป็นเรื่องที่ต้องมาสอนเท่านั้น มันเป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้ร่วมกัน จริงอยู่แต่ละท่านในที่นี้ หลายท่านก็เป็นครู แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้ร่วมกัน ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ฟังมาถึง 40 กว่านาที ขอชักชวน กระตุ้นให้สถาบันนโยบายศึกษา และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ได้จัด Section คล้ายๆ อย่างนี้อีกหลังจากนี้เพื่อจะค้นหาวิธีที่จะทำงานด้าน Civic Education ให้ดีที่สุดต่อไป

การสร้างพลเมืองมีอยู่ทั้งในระบบโรงเรียนและสังคม

ทิพย์พาพร ตันติสุนทร

ในฐานะผู้ดำเนินรายการและล่าม วันนี้เหมือนรู้สึกได้กลับมาสู่ห้องเรียนอีกครั้ง แต่ว่าเปลี่ยนบทบาทเพื่อทำหน้าที่เชื่อมโยงและสรุปสาระสำคัญที่ Dr. Canan Atilgan ได้พูดให้ฟัง ซึ่งท่านพูดในภาพรวมของ Civic Education ในประเทศเยอรมัน และกล่าวถึงความสำคัญของมูลนิธิทางการเมือง (Political Foundation) ที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาทางการเมืองเพื่อสร้างพลเมืองด้วย ซึ่งเป็นอีกหนึ่งบทบาทขององค์กรทางสังคมที่เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง หรือที่เรียกว่า Civic Education สำหรับมูลนิธิทางการเมืองของเยอรมันนั้น มี 6 มูลนิธิ รัฐบาลหรือประชาชนเยอรมันให้การสนับสนุนโดยใช้ภาษีอากรของประชาชน เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างประชาชนและพรรคการเมือง เหมือนเป็นวงล้อหนึ่งในการขับเคลื่อนระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้คนคุ้นชินกับระบอบประชาธิปไตยอยู่เรื่อยๆ ทุกวันๆ มิเช่นนั้นแล้วจะกลายเป็นว่ามีแต่องค์กรภาครัฐทำ ซึ่งไม่เป็นการเพียงพอ ไม่ครอบคลุม จึงต้องมีองค์กรอื่นด้วย ซึ่งมูลนิธิทางการเมืองของเยอรมันนั้นเขาไม่ได้ทำแต่เพียงลำพัง แต่เขาจะไป

ร่วมกับองค์กรอื่นๆ หรือแม้แต่องค์กรภาครัฐด้วยการทำงานในทุกวาระ ทุกโอกาส ไม่ให้หยุด เพื่อเพิ่มการสร้างอย่างต่อเนื่องในการสร้างความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชนในทุกช่องทาง เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม

ดิฉันเคยเรียนถามท่านประธานมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ ซึ่งมา เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราในปี 2529 ดิฉันถามท่านว่า ทำไมประเทศเยอรมันซึ่งมีเสถียรภาพมากแล้ว ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ทำไมยังต้องมีมูลนิธิทางการเมือง เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยอยู่อีก

ท่านตอบว่า ก็เหมือนคนที่มีสุขภาพดีก็จำเป็นต้องไปตรวจสุขภาพ ประจำปี ไปหาหมออยู่เสมอ เพื่อให้เรามีสุขภาพดีตลอดไป อันนี้เป็นคำ ที่น่าสนใจ ที่เราจะต้องจำว่า การบ่มเพาะคนให้อยู่ในแนวทางประชาธิปไตย นั้น ต้องทำต่อเนื่องไม่หยุด เพื่อรักษาแนวทางและสามารถพัฒนาต่อไปให้ ยั่งยืนได้ ดังจะเห็นได้ว่า สังคมเยอรมันนั้นมุ่งมั่นเรื่อง Civic Education มาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และยังทำต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน เป็นหนึ่งใน นโยบายหลักของประเทศตลอดมา เพราะพิสูจน์แล้วว่า ด้วยแนวทาง เช่นนี้ทำให้เยอรมันประสบความสำเร็จ พลเมืองเยอรมันมีคุณภาพ

Dr. Canan Atilgan ได้พูดถึงเรื่อง Civic Education ที่ท่านใช้คำว่า เป็นเสาหลักของประชาธิปไตย สำหรับเยอรมันที่เอาตัวนี้เป็นตัวขับเคลื่อน ระบบให้เดินไปไม่หยุด และเป็นพันธกิจ เพราะรัฐธรรมนูญระบุให้ทำ หน้าที่นี้ด้วย รัฐปฏิเสธไม่ได้ เมื่อคุณต้องการพลเมืองแบบไหน คุณก็ต้อง สร้างพลเมืองแบบนั้น และรัฐต้องเป็นผู้สร้างพลเมือง รัฐต้องจ่ายเงินเพื่อ สนับสนุนในการสร้างความรู้ กิจกรรม-ทักษะต่างๆ จะไปหวังให้โรงเรียนทำ แต่เพียงลำพังไม่ได้ เพราะโรงเรียนก็เหมือนกวยเตี๋ยวามแห้ง แต่ว่าองค์กร ต่างๆ ที่มาช่วยขับเคลื่อนประชาธิปไตยก็เหมือนกวยเตี๋ยวามอื่นๆ ที่เป็น

น้ำ เป็นเกาเหลา เป็นอะไรสารพัด ทำให้ประชาธิปไตยสามารถสร้างทักษะนอกโรงเรียน มีโครงการต่างๆ มากมายอยู่ภายนอกโรงเรียนสำหรับคนทำงานทุกสาขาอาชีพด้วย รวมทั้งสื่อมวลชนและกองทัพ ซึ่งอยากจะเรียนในที่นี้ว่า ทหารในกองทัพนั้น เราเรียกว่า พลเมืองในเครื่องแบบ (Citizen in Uniform) การสร้างพลเมืองจึงมีอยู่ในทั้งระบบโรงเรียนและสังคม เพื่อให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน

หัวใจของ Civic Education ในสังคมประชาธิปไตยก็คือ ต้องไม่มีการชี้นำ คือต้องปลดแอกพันธนาการที่เราเคยชี้นำนักเรียนว่านักเรียนจดจำคำบอกของครู นักเรียนขีดเส้นใต้ เป็นการทำทุกอย่างเพื่อการสอบเอาคะแนน แต่ไม่ได้สร้างลักษณะของความเป็นพลเมืองที่จะรับผิดชอบอะไรได้ ทำอย่างนั้นไม่ได้แล้ว คืออะไรก็ตามที่เป็นความรู้ที่อาจารย์เอามาสอน แท้ที่จริงคือข้อมูลเก่า ในอดีตมันคือความรู้ แต่ ณ ปัจจุบันมันเป็นเพียงข้อมูลเก่า ไม่ทันสมัยแล้ว และวิธีการก็ไม่ทันสมัยอีกแล้ว โดยเฉพาะพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้เรียนต้องการการส่งเสริมการแสดงออกทั้งการคิดและการปฏิบัติมากขึ้น เพื่อการค้นพบความรู้จากการสงสัย การตั้งคำถาม การแสวงหาคำตอบได้ด้วยตนเองจนนำไปสู่การค้นพบตัวตนของตนเอง ซึ่งบรรยากาศในห้องเรียนแบบเก่า นักเรียนก็จะหาทางจะหลบอาจารย์ออกไป ซึ่งไม่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน อันนี้ก็เป็นอันหนึ่งว่าชี้นำไม่ได้ เมื่อชี้นำเด็กจะเบื่อ เพราะฉะนั้นจะอย่างไรให้เอาความคิดของเด็กออกมา ให้เขานำตัวเอง เมื่อเขานำตัวเองได้ เขาก็จะนำคนอื่นได้ ก็คือเรื่องเสรีภาพ ความคิด การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นเป็นเสรีภาพพื้นฐานของประชาธิปไตย โดยที่เราลดการพูดลง และอดทนฟังคนอื่นให้มากขึ้น เพราะว่าสังคมไทย ดิฉันก็เคยพบว่าผู้ใหญ่เราเป็นห่วงเด็กมาก ห่วงจะจนกระทั่งจัดวางทุกอย่างแม้แต่ความคิดของตัวเองออกมา เขาก็เลย

อดที่จะแสดงความคิด เมื่อคิดไม่ได้มันก็ทำไม่ได้ มีคำกล่าวว่า มือที่คล่องแคล่วคือสมองที่ว่องไว ถ้าอาจารย์ไม่ได้ทำให้เด็กปฏิบัติ ไม่มีทักษะที่จะลงมือทำ สมองก็ไม่คิดแล้ว เพราะที่ผ่านมามีอาจารย์คิดให้เขา ถ้าเขาเริ่มคิดแล้วเขาจะแตกแขนงความคิดไปอีกมากมาย เมื่อไรที่เราไม่ให้เขาคิด สมองจินตนาการ สมองความคิดเขาหยุดเลย ก็เหมือนแขนขาถ้าเราไม่ใช้งาน มันก็ลีบเล็ก ต้องมานั่งเสียเวลาทำกายภาพอีก แต่สมองกายภาพไม่ได้มันลีบแล้วมันหายไปเลย ก็อยากจะฝากว่ามันเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์แล้ว ต้องเอาความคิดของเด็กออกมาให้ได้ ครูพูดน้อยลง เหมือนที่พูดกันว่า Teach less, learn more คือสอนให้น้อยลง ส่งเสริมให้เรียนรู้ให้มากขึ้น ถามว่าเธอคิดอย่างไร แต่อย่าไปคิดว่าทำไมคิดไม่เป็นเสียที

มาเรื่องความหลากหลายทางความคิด ในสังคมประชาธิปไตยนั้นให้คุณค่ากับความเป็นพหุสังคม ต้องยอมรับว่าคนทุกคนคิดไม่เหมือนกัน แต่ละคนก็แตกต่างกัน โดยพื้นฐานของครอบครัวและสังคม ความคิดเขาจะไม่เหมือนกัน เพราะเหตุนี้ สังคมประชาธิปไตยจึงให้ความสำคัญกับความ เป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี มีคุณค่าในตนทุกคนที่แม้มีความคิดที่แตกต่างกัน พรรคการเมืองจึงเป็นที่รวมอยู่ของคนที่มีความคิดเหมือนกัน การมีหลายพรรคการเมืองก็เป็นการสะท้อนความต่างทางอุดมการณ์ และความคิดทางการเมืองที่มีได้ในสังคมประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นความแตกต่างทางความคิดช่วยทำให้เกิดนวัตกรรมที่สร้างสรรค์แก่สังคมและโลก เพราะฉะนั้นก็มีความหลากหลายเกิดขึ้นได้ อันนี้ก็ต้องยอมรับว่าถ้าเรายอมรับตรงนี้แล้ว เราก็จะไม่โกรธกัน เพียงเพราะเราคิดไม่เหมือนกัน นักเรียนคิดไม่เหมือนครู ครูก็อย่าโกรธ แสดงว่าเขาเป็นผู้นำทางความคิดของตัวเอง ถูกผิดไม่เป็นไร เดี๋ยวคุยกันได้ แต่ขอให้เขากล้าแสดงความคิดประกอบด้วยเหตุผล เมื่อเขากล้าที่จะคิด เราก็ต้องให้พื้นที่ในการวิพากษ์วิจารณ์ อย่างที่ท่านศาสตราจารย์

ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้กล่าวไว้แล้ว เมื่อคิดแล้ว เราต้องหาโอกาสที่จะเปิดทักษะทางความคิด เอาเข้า เอาเรื่องเหตุการณ์ปัจจุบัน เอาเรื่องใกล้ตัว มาเปิดดวงคุยกันให้มากให้บ่อย โดยนำเอาเหตุการณ์ปัจจุบันมาให้เขาคุย โดยที่เรารู้แล้วว่าเราจะให้เขาไปถึงจุดไหน แต่ว่าวิธีการนั้นให้เขาเป็นตัวนำ เพื่อให้ไปถึงจุดที่เราต้องการ

Dr. Canan Atilgan พูดถึงการมีส่วนร่วมและการแบ่งปัน ก็คือ การมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม เพราะทุกคนเป็นเจ้าของสังคมหรือประเทศ แต่ปัจจุบันสังคมไทยเรานั้น เรามีความสามารถพิเศษมากที่จะไปร่วมกับคนอื่น แต่เราขาดความสามารถที่จะมีส่วนร่วมทางความคิดกับผู้อื่น ทุกคนต้องร่วมคิดและร่วมกำหนด นี่คือเส้นทางของประชาธิปไตย เสรีภาพของความคิดเป็นเสรีภาพพื้นฐานของมนุษย์ เพราะเหตุนี้ประชาธิปไตยต้องให้การเคารพเสรีภาพทางความคิด แม้ว่าคนกลุ่มน้อยๆ เขาคิดอย่างนี้จริงๆ เราปฏิเสธไม่ได้ เพราะเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ถ้าเราปฏิเสธเขาบ่อยๆ เขาก็ไปหาที่อื่น ประชาธิปไตยไม่เอาแล้ว อย่างที่ Dr. Canan Atilgan ได้พูดถึง อย่าปล่อยให้เขาสูญเสียโอกาสมากนัก เขาก็จะหนีออกไป อาจารย์ก็อย่าปล่อยให้เด็กเรียนต้องตามครู และขัดแย้งกับครู ไม่ยอมรับความคิดเขา เขาก็จะหนีออกจากห้องเรียน ก็ฝากสรุปข้อคิด ภาพรวมของสังคมเยอรมันว่า ทำไม Civic Education ในสังคมประชาธิปไตยมีความจำเป็น เพราะว่าเราต้องการสร้างคนให้อยู่ในระบอบด้วยการเคารพซึ่งกันและกัน และเมื่อเราทะเลาะกันทางความคิดแล้ว เราไม่จำเป็นต้องทำร้ายกัน เพราะเราเคารพว่าเราคิดไม่เหมือนกัน ระบอบประชาธิปไตย ต้องการการร่วมคิด ร่วมกำหนด ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบจากทุกฝ่าย ทุกความแตกต่าง คนที่จะอยู่ในระบอบนี้ต้องอดทน อดกลั้นสูง และพร้อมที่จะประนีประนอมเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดให้กับสังคมที่ทุกคนอยากเห็นว่าเป็น

สังคมของทุกคน คือทุกคนเป็นเจ้าของสังคมนั่นเอง นี่คือนวัตกรรมของสังคม เหมือนดอกไม้ในสวนมีหลายพันธุ์ มีหลากสี ถ้าสีเดียวมันก็ไม่สวย

การสร้างพลเมืองด้วยการจัดการศึกษาจึงไม่ควรจำกัดอยู่ภายใต้ระบบการศึกษา โดยกระทรวงศึกษาเท่านั้น แต่จำเป็นต้องขยายการมีส่วนร่วมให้ภาคส่วนอื่นของสังคมได้ทำหน้าที่ไปพร้อมกันเป็นคู่ขนาน คือทั้งในระบบการศึกษา และในระบบสังคมที่เป็นสิ่งแวดล้อมใหญ่ เพื่อให้เด็กเยาวชน และผู้ใหญ่ในสังคมต่างมีความเข้าใจในบทบาทการส่งเสริมการสร้างความเป็นพลเมืองไปพร้อมกัน จึงเท่ากับเป็นการเพิ่มพลเมืองที่เป็นนักประชาธิปไตยอยู่ในทุกพื้นที่ ทั้งนี้ สื่อมวลชนควรได้ทำความเข้าใจในมิติการสร้างพลเมือง เพื่อสื่อสมัยใหม่นั้นได้ทำหน้าที่เสมือนเป็นห้องเรียนใหญ่ของสังคมที่มีเทคโนโลยีทันสมัย รวดเร็ว สามารถสร้างแบบอย่างและสนับสนุนในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ องค์กรอิสระต่างๆ ที่ทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญเพื่อการปฏิรูปการเมือง ก็มีพันธกิจโดยตรงในการจัดการฝึกอบรม จัดการศึกษาให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง สภาพัฒนาการเมือง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ มีทักษะ มีทัศนคติถูกต้องของการเป็นคนในสังคมประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนได้พัฒนาความรู้ความเข้าใจ และมีบทบาทในการมีส่วนร่วมกับการเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การประสานความร่วมมือทั้งภาคการศึกษา ภาคสังคม และสื่อ จึงเป็นพลัง 3 ประสานในการสร้างพลเมืองให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและรอบด้าน

ต่อจากนี้ก็เป็นช่วงเวลาการถาม-ตอบ เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันระหว่าง Dr.Canan Atilgan กับผู้เข้าร่วมสัมมนา

ทุกท่าน จึงขอเชิญชวนทุกท่านได้แสดงทัศนะ หรือตั้งคำถามที่ยังสงสัย จาก
ประสบการณ์ของประเทศเยอรมัน ซึ่ง Dr. Canan Atilgan ก็ยินดีที่จะตอบ
คำถาม และให้เวลาอย่างเต็มที่กับวาระสำคัญนี้

ช่วงเวลาการถาม-ตอบ

คุณณิชาพัฒน์ รอดรัตตะ : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดิฉันณิชาพัฒน์ รอดรัตตะ นักศึกษาปริญญาโท สาขากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างที่ Dr.Canan Atilgan ได้พูดว่า Civic Education มีส่วนช่วยในการสร้าง และช่วยในการสนับสนุนสิทธิมนุษยชน อยากจะทราบว่า แล้ว Civic Education มีส่วนช่วย หรือมีกลไกในการสร้างสิทธิในทางกฎหมายให้กับประชาชนได้อย่างไร?

คำถามที่ 2 ก็คือ ถ้าสมมติว่าเราอยากจะจัดกิจกรรมให้ประชาชนตระหนักเรื่องสิทธิเสรีภาพ Dr.Canan Atilgan มีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้างในสังคมที่เราเป็นพหุลักษณะทางสังคม โดยการเอา Civic Education เป็นฐานของการออกแบบกิจกรรม?

ตอบ

Dr. Canan Atilgan

ขอตอบคำถามแรกที่ว่า จะทำอย่างไรที่เราจะกระตุ้นประชาชนได้รู้สิทธิเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของเขา อยากจะเสนอทฤษฎีระบบเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยหลักก็คือว่า เราอยากจะเสริมสร้างความตระหนักให้กับประชาชนเกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพของเขา อันดับแรก เราต้องมาวิเคราะห์ดูก่อนมาจำแนกก่อนว่าความต้องการของพลเมืองที่จะต้องรู้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพของเขา ก่อน อันที่ 2 คำถามก็คือว่าแล้วใครเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เราจะต้องทำตรงนี้ ยกตัวอย่างนักศึกษาแล้วกันนะคะ อยากจะยกตัวอย่างกลุ่มนักศึกษา คือจริงๆ อาจจะเป็นกลุ่มนักกฎหมาย กลุ่มผู้สูงอายุ หรืออื่นๆ

ก็ได้ แต่ขณะนี้จะยกตัวอย่างนักศึกษา

อันแรก เราต้องตั้งเป้าหมายเกี่ยวกับการเรียนรู้ก่อนว่ากลุ่มนี้ต้องการเรียนรู้อะไร ถ้าเป็นกลุ่มนักศึกษา เราก็ต้องบอกว่าเราต้องการให้นักศึกษาเรียนรู้อะไร เช่น เราตั้งเป็นวัตถุประสงค์ว่าเราต้องการให้นักศึกษาได้เรียนรู้ว่ามีการเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพ

ในเมื่อเราตั้งวัตถุประสงค์ไว้อย่างนั้นแล้ว เราจะมาออกแบบว่า แล้วจะให้เขาเรียนสิทธิและเสรีภาพของเขาได้แบบไหน อย่างไร หรือเราอาจจะมียุทธประสงค์ในการเรียนรู้ว่าเราต้องการให้นักศึกษาได้รู้เกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานของความเป็นพลเมืองของเขาในด้านนั้นด้านนี้ เพื่อที่จะอะไรสักอย่าง ซึ่งถ้าต่างกลุ่ม ก็จะต้องออกแบบวิธีการที่ต่างไปอีก

หรือเอาตัวอย่างที่ง่ายกว่านี้ เช่น อาจจะบอกว่าเราต้องการที่จะให้กลุ่มนักศึกษาได้รู้เกี่ยวกับสิทธิของเขาตามที่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะฉะนั้นต้องออกแบบวิธีการว่า ในเมื่อเราอยากให้เขารู้สิทธิเขาตามรัฐธรรมนูญ เราก็ต้องหาแบบที่รู้รัฐธรรมนูญก่อน แล้วเราก็ควรจะเตรียมรัฐธรรมนูญเพื่อที่จะให้เขาได้เรียนรู้ และจากนั้นจะต้องหาวิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งอาจจะไม่ใช่เป็นผู้สอนหรือครู แต่ว่าเป็นคนที่สามารถที่จะกระตุ้นให้นักศึกษาเหล่านั้นมีส่วนร่วม มาพูดคุยได้ เรียนรู้ผ่านกระบวนการพูดคุยได้ ผ่านกระบวนการเสวนา (Dialog) ได้ นี่ก็ในรูปแบบสั้นๆ เกี่ยวกับเรื่องที่ว่าเราจะเรียนรู้เกี่ยวกับด้าน Civic Education อย่างไร ท่านอื่นอาจจะมียาวกว่านี้ หรือขอบเขตกว้างกว่านี้

ตัวอย่างต่อไป เช่น เรื่องการแก้ไขเรื่องเกี่ยวกับความขัดแย้ง สมมติว่าเรามีวัตถุประสงค์รวมคือเราต้องการจะลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม กลุ่มเป้าหมายต้องเป็นใครบ้าง มีใครออกความเห็นใหม่ว่ากลุ่มเป้าหมายต้องเป็นใครบ้างคะ จะลดความขัดแย้งในสังคม (ในห้องประชุมบอกว่า นักธุรกิจ)

“นักธุรกิจ” เพราะฉะนั้นเราก็จะมาตั้งวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้กลุ่มเป้าหมายว่าแล้วเราต้องการให้นักธุรกิจเหล่านี้เรียนรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องความขัดแย้ง

คำถามถัดไปก็คือว่าอะไรที่เราอยาก让他เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องการลดความขัดแย้ง อยากให้นักธุรกิจเรียนรู้อะไร

จริงๆ อาจจะบอกว่าเราให้นักธุรกิจเหล่านี้เรียนรู้กลไก วิธีการ หรือว่าจะลดปัญหาความขัดแย้งอย่างไร เราอาจจะพูดมา แต่ว่าท้ายที่สุดแล้วก็คือว่าเราให้นักธุรกิจได้เรียนรู้ถึงกลุ่มอื่น หรือกลุ่มชานาบัง ให้รู้จักกลุ่มอื่นบ้าง เช่น เราใส่เข้าไปได้ด้วยว่าเราต้องการให้นักธุรกิจเรียนรู้ว่าชานาอยู่กันอย่างไรร

ลำดับถัดไป เราก็มาดูว่าจะออกแบบกิจกรรมอย่างไร ที่จะให้นักธุรกิจเรียนรู้การเป็นอยู่ของชานา ขอให้ทุกคนช่วยออกความเห็นตรงนี้ เราควรจะมีกิจกรรมอะไรบ้าง เราไม่ได้เป็นคนแก้ปัญห แต่เราเป็นคนออกแบบที่จะให้เกิดกิจกรรม

เราต้องตระหนักอยู่เสมอว่าทุกความคิดเห็น เป็นการเปิดโอกาสที่จะมีสิทธิมากขึ้นในการที่จะเรียนรู้เรื่องนี้

ถาม

ผู้เข้าร่วมสัมมนา :

ขอเสนอความเห็น ว่าจริงๆ แล้วนักธุรกิจคงไม่มีเวลาที่จะไป Home Stay หรือทำอะไรตรงนั้น ก็น่าจะเป็นกิจกรรมที่จัดเป็นครั้งคราว หรือว่าให้เขามีทีมงานของเขาได้เข้าไปศึกษา คือจริงๆ ดิฉันว่านักธุรกิจก็ทราบอยู่แล้วว่าชานาของเราลำบาก ดิฉันว่าน่าจะปลูกฝังเขาในเรื่องของคุณธรรม หรือ

ความเสียสละมากกว่าว่าให้นักธุรกิจมองว่าถ้าเขายังรวยล้นฟ้าในขณะที่ชาวนา ไม่ต้องชาวนา ประชาชน หรือพวกเราที่นั่งอยู่นี้ก็เหมือนกัน หากไม่มีกิน มันก็จะเต็มไปด้วยโจรผู้ร้าย และในที่สุดผลจะตีกลับไปที่เขา หรือว่าถ้าชาวนาจนมากๆ ไม่มีเงินจะซื้อของให้นักธุรกิจตระหนักว่าเขาอยู่คนเดียวไม่ได้โลกนี้ เขาจะต้องมีคนหลายๆ ระดับที่มาสนับสนุนให้เขาเป็นนักธุรกิจที่ยิ่งใหญ่ต่อไปได้ทำนองนั้น

ตอบ

Dr. Canan Atilgan

ขอมีส่วนร่วมเกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วย จริงๆ แล้วที่เราจะคิดเกี่ยวกับเรื่อง การให้ความรู้ทางด้าน Civic Education ทุกอย่างจะต้องขึ้นอยู่กับความเป็นจริงด้วย ขอท้าทายกลับมายังผู้ออกความเห็นว่าจะอะไรจะเป็นจริงกว่ากันจากการที่เราสอนให้นักธุรกิจให้รู้เกี่ยวกับเรื่อง Civic Education ให้รู้หน้าที่ของเขา หรือกับการที่ให้เขาเดินทางไปศึกษาดูงาน อยากจะให้เปรียบเทียบกันว่าอันไหนที่จะดูว่าเป็นไปได้มากกว่ากัน

ที่พูดไม่ได้ต้องการคำตอบอะไร แต่อยากพูดให้ตระหนักว่าในการที่เราจะออกแบบ ที่จะทำโครงการเกี่ยวกับ Civic Education ของทุกท่าน อยากจะให้ตระหนักว่าวัตถุประสงค์คืออะไร กลุ่มเป้าหมายเป็นใคร แล้วเราจะออกแบบอย่างไร ทำวิธีการใดที่เหมาะสม และจะประสบความสำเร็จมากที่สุด

ในความเป็นจริง ความเห็นของหลายๆ ท่านที่เสนอมาก็จะเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบในกิจกรรมที่เราจะทำขึ้น หรือการที่จะให้เดินทางไปศึกษา ใช้ชีวิตร่วมกับชาวนา อันนี้ก็อาจจะเป็นวิธีหนึ่ง

การที่จะให้เขาเดินทางไปศึกษาดูงานชีวิตชาวนา แท้จริงแล้วไม่ได้เน้นเรื่องเดินทางไปดูงานเท่านั้น เรายังต้องการที่จะให้เวลาของการเรียนรู้ด้วยสมมติเมื่อเขากลับมาแล้ว เราต้องการที่จะให้เขาสะท้อนด้วยว่าเขาคิดเห็นอย่างไร จากการศึกษาดูงานครั้งนี้ เขาอาจจะจัดห้องขึ้น หรือจัดงานโครงการเพื่อให้เขาได้สะท้อนกลับว่าเขาคิดเห็นเกี่ยวกับวิถีชาวนาอย่างไร ชาวนาเป็นอยู่แบบไหน ให้เขาได้มีส่วนร่วมตรงนั้น ซึ่งท้ายที่สุดแล้วกิจกรรมนี้จะเป็นการช่วยให้เขาได้หาทางออกของความขัดแย้งหรือปัญหาต่างๆ และที่สุดของที่สุดก็คือ เขาจะได้ตระหนักว่าเขาเองก็ต้องมีส่วนร่วมเหมือนกัน และมีความจำเป็นเหมือนกันที่เขาต้องหันมาให้ความสนใจกับความเป็นอยู่ของชีวิตชาวนา คือเขาต้องมีความรับผิดชอบเช่นกัน

เพราะฉะนั้นโดยสรุปก็คือว่า การที่จะทำเรื่องโครงการเกี่ยวกับ Civic Education เราก็จะต้องดูวิธีการทั้งหมด ให้ดูแบบเป็นจริงเป็นจังได้ และเป็นวิธีการที่ยั่งยืน แล้วเราจะต้องทำให้เขาตระหนักเช่นกัน เพราะอย่างเรื่องการสอนเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม เป็นเรื่องที่สอนกันยากเหมือนกันว่าต้องเป็นแบบไหน แต่ท้ายที่สุดด้วยวิธีการต่างๆ ดังกรณีที่ยกตัวอย่างมาแล้วก็จะทำให้เขาตระหนักถึงความรับผิดชอบได้เอง

อันนี้ก็คิดว่าอาจจะไปประยุกต์ปรับตอบคำถามที่ 2 ได้เช่นเดียวกัน

ถาม

คุณจักรพันธ์ คำลาภ : เทศบาลนครอุดรธานี

สวัสดีครับ ผมจักรพันธ์ คำลาภ เดินทางมาจากเทศบาลนครอุดรธานีครับ ในวันนี้เทศบาลนครอุดรธานีมีความยินดี และมีความตั้งใจที่จะเดินทางไปไกลมาเพื่อที่จะมารับฟังการประชุมในเนื้อหาสาระดีๆ อย่างนั้นครับ

เทศบาลนครอุดรธานีวันนี้มี 2 คนด้วยกัน มีผมเป็นเจ้าหน้าที่เทศบาล และ พี่นักวิชาการศึกษาอีกคนหนึ่ง ซึ่งก็ตั้งใจว่าจะทำในเรื่องของประชาธิปไตย ภาคพลเมือง ผมทำในส่วนของการศึกษาระบบการศึกษา อีกท่านหนึ่งทำในระบบ การศึกษา

เทศบาลนครอุดรธานีเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมทางการเมืองของผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างชัดเจน ซึ่งทุกท่านคงทราบดีว่าที่ผ่านมาได้มีกิจกรรมทางการเมืองและการแสดงออกที่ค่อนข้างจะรุนแรง เทศบาลนครอุดรธานีเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งเดียวที่ถูกเผาออกจากศาลากลาง ตอนนี้เราก็อพยพโยกย้ายไปอยู่ที่ของ อบจ. ทำงานอยู่ ภายหลังจากที่เหตุการณ์แสดงออกที่รุนแรง เหตุการณ์แรกก็คือ การปะทะกันของกลุ่มผู้มีความเห็นสองฝ่าย และมีภาพออกทางสื่อต่างๆ มีการใช้ความรุนแรง ใช้ไม้ไล่ตีกันที่สวนสาธารณะหนองประจักษ์ อีก 2-3 วันต่อมาได้มีกลุ่มเยาวชนประกอบด้วยน้องๆ ในระดับมัธยมปลายของโรงเรียน 2 แห่งประจำจังหวัด เขาได้ร่วมกันเดินขบวนและออกแถลงการณ์ร่วมกันของเยาวชน ผมยังประทับใจบทความข้อหนึ่งของน้องๆ ที่พูดไว้ดังนี้ “เยาวชนเป็นวัยที่สดใสร่าเริงและมีสีสัน แต่ว่าด้วยความขัดแย้งของสังคมเขาอยากจะสวมเสื้อทุกสี แต่เขาไม่สามารถที่จะใส่เสื้อสีเหลืองกับสีแดงได้”

ด้วยการแสดงออกของเยาวชน เทศบาลซึ่งเป็นองค์กรท้องถิ่นที่รับผิดชอบกิจกรรมภาคพลเมืองอยู่แล้ว เราก็ได้มีความพยายามที่จะส่งเสริมประชาธิปไตยภาคพลเมืองของในพื้นที่เมือง โดยได้จัดทำโครงการสันติวิถีชุมชน เราคงไม่สามารถทำประชาธิปไตยในสเกลระดับเมืองได้ แต่เราก็พยายามทำในระดับชุมชน โดยคัดเลือกชุมชนนำร่อง

เยอรมันก็มีจุดเด่นตรงที่ Civic Education มีการส่งเสริมประชาธิปไตย และระบบท้องถิ่นของเยอรมันก็นับเป็นต้นแบบเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยในเรื่องของการส่งเสริมประชาธิปไตยภาคพลเมือง แต่ในบริบทของสังคมไทยเทศบาลก็มีความพยายามที่จะใช้วิถีวัฒนธรรมชุมชน ยกตัวอย่างเช่น ตอนนี้ผมกำลังพยายามที่จะได้ติดต่อไปถึงปราชญ์ชุมชนที่เป็นหมอลำ เป็นบทกลอนท้องถิ่นที่จะสื่อสารผ่านกลอนรำต่างๆ ที่จะไปพูดคุยกับชุมชน โดยยกตัวอย่างว่าคนอุดรเป็นคนอีสานเราก็กินข้าวเหนียวจากกระต๊อบเดียวกัน แต่เราก็มีความเห็นแตกต่างกันได้ ก็คือโมเดลที่เราทำงานอยู่

ส่วนในระบบการศึกษา เทศบาลได้จัดโครงการประชาธิปไตยระดับโรงเรียนในลักษณะเป็น Shadow Cabinet ก็คือ ให้นักเรียนสวมสถานะตัวเองเป็นนายกเทศมนตรี เป็นเทศมนตรี เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น และนำเสนอโครงการแผนงานที่เขาต้องการ โดยเชิญผู้บริหารเมืองมาเป็นประชาชนผู้รับฟังของเขา โดยสถานที่ที่ใช้สภาเมืองที่เป็นของจริงเลยครับ

สุดท้ายก็คือ เทศบาลนครอุดรธานีมีความยินดีที่จะร่วมมือกับทางมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ หากท่านมีความประสงค์ที่จะไปใช้พื้นที่นำร่อง เทศบาลก็ยินดีสนับสนุนงบประมาณ และการประสานงานระดับพื้นที่ขอขอบคุณครับ

ตอบ

Dr. Canan Atilgan

ขอบคุณมาก และคิดว่าอันนี้เป็นตัวอย่างที่น่าประทับใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการที่จะดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่อง Civic Education และคิดว่าพื้นที่ภาคอีสานเป็นพื้นที่ที่มีความยากพอสมควรที่จะดำเนินการเรื่องเกี่ยวกับความขัดแย้ง

ในการทำงานเกี่ยวกับเรื่อง Civic Education ในพื้นที่ภูมิภาคหลายๆ แห่งที่มีความขัดแย้งทางการเมืองสูง ผู้ที่จัดทำโครงการจะต้องมีความเป็นกลาง ต้องไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด มิเช่นนั้นอาจจะมีปัญหา

ตัวดิฉันเองอยู่เมืองไทยมา 3 ปีแล้ว เร็วๆ นี้เองที่เพิ่งจะได้เห็นว่าในสังคมไทยก็มีโครงสร้างเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้มีการพูดคุยกันได้

ไม่อยากจะบอกว่าอะไรถูกอะไรผิด แต่มีความรู้สึกว้า คือแต่เดิมไม่มีแต่ช่วงหลังๆ มีความรู้สึกว้าสังคมไทยมีการพูดคุยกันมากขึ้นว่าอันนี้คนดี อันนี้คนเลว อันนี้คนไม่มีคุณธรรม อันนี้คนมีคุณธรรม เขาคิดว้ามีการพูดคุยกันเยอะ นี่เป็นตัวสะท้อนว้าสังคมแตกแยกมาก

ความหลากหลายของพหุสังคม จริงๆ แล้วบางทีขึ้นอยู่กับอารมณ์ด้วยเหมือนกัน

อย่างวันนี้ที่เราอาจจะมีการพูดว้าเราจะต้องกันคนเลวออกจากสังคม คิดว้าคำพูดอย่างนี้เป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึก มันไม่ใช่เป็นเรื่องของเหตุผลแล้ว เพราะฉะนั้นจะต้องมีการแยกแยะวิเคราะห์ รู้จักใช้เหตุผลและข้อเท็จจริง ข้อมูลที่เพียงพอต่อการตัดสินใจที่จะชี้

ถาม

คุณธีรราช พิระโกคิน : หัวหน้า กศน.แขวงมั่งกะสัน เขตราชเทวี

แนะนำตัวก่อนนะครึบ ธีรราช พิระโกคิน ก็สวมสองบทบาทนะครึบ หัวหน้า กศน.แขวงมั่งกะสัน เขตราชเทวี และเป็นครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เขตราชเทวี

คำถามที่จะถามก็คือว่า ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับแนวทางในการให้การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย ในเรื่องของคุณธรรม

และภาวะผู้นำในการที่จะตัดสินใจ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง และพร้อมที่จะยืนกรานในสิ่งที่ถูกต้อง ควรเริ่มปลูกฝังอย่างไรในการสร้างให้เป็นรูปธรรม และนำกลับมาใช้ในสังคมไทยได้อย่างบูรณาการ

ตอบ

Dr. Canan Atilgan

เป็นคำถามที่ยากมาก คงไม่มีคำตอบตรงๆ ซึ่งต้องดูภาพรวมทั้งสังคม แต่ว่าอยากจะพูดนิดหนึ่งเกี่ยวกับคนที่มีคุณธรรม เรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม หรือความดีเป็นเรื่องนามธรรมมากๆ แต่ต้องไม่คอยได้ สัมผัสไม่ได้ แต่เพื่อที่จะรู้ว่ามีไหม ไม่มีอย่างไร ก็จะต้องอาศัยองค์ประกอบ ปัจจุบันจะเป็นตัวชี้ไปถึงตรงนั้นว่าในสังคมเรามี-ไม่มีอะไรอย่างไร แล้วก็คนที่เล่นบทบาทหลักตรงนี้ก็คือรัฐธรรมนูญที่เป็นตัวสะท้อน ในรัฐธรรมนูญก็เขียนไว้ว่าสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ แต่จริงๆ ที่แฝงอยู่ในนั้นสำคัญที่สุด คือความรับผิดชอบ ด้วย

ในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศก็จะระบุไว้ว่าประชาชนในประเทศจะมีสิทธิ มีเสรีภาพอย่างไรบ้าง พร้อมกับเรื่องอื่นๆ เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ทางด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม อื่นๆ จะรวมอยู่ในนั้นด้วย เพราะฉะนั้นพยายามจะตอบคำว่า ถ้าเราอยากจะทำให้ประชาชนในสังคมมีศีลธรรม คุณธรรมที่ดี เป็นคนดี คิดว่าอยู่ที่ว่าเราก็ต้องไปที่รากของสังคมที่ว่าคุณค่าที่เราต้องการในสังคมไทยเป็นอย่างไร ก็เอาตรงนั้นมาพูดคุย

บางทีคนเราเลว หรือไม่ดีเพราะว่าเขาคิดต่างจากเรานะไม่ใช่ แต่คนไหนที่ไม่ดีน่าจะเป็นคนแบบคล้ายๆ ทำลายกฎหมาย ไม่ทำตามกฎหมาย คือในสังคมที่เรายึดกฎหมายเป็นสำคัญ หรือสังคมแบบนิติรัฐ ทุกๆ คนมีความ

เท่าเทียมกันในทางกฎหมาย แล้วก็ไม่มีใครที่จะสามารถอยู่เหนือกฎหมายได้

สุดท้ายอยากจะแนะนำนิดหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องการส่งเสริมเรื่องคุณธรรม หรืออะไรต่างๆ ก็คิดว่าเรื่องนี้ต้องไปดูหรือพูดคุยกันเกี่ยวกับคุณค่าของสังคม ยกตัวอย่างในเยอรมันก็จะมีอยู่ 2 หลักการในสังคมที่จะยึดถือเป็นคุณค่าในสังคมอยู่เสมอก็คือ 1. ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เช่น สมมติว่าเพื่อนบ้านเราเขามีความคับข้องใจ มีความเดือดร้อน เราก็ไปเห็นอกเห็นใจไปร่วมช่วยกัน กับ 2. ก็คือสำนึกร่วมทางสังคม เช่น สมมติว่าเกิดปัญหาในสังคม มันก็ไม่ใช่เป็นเรื่องของรัฐที่จะต้องเข้ามาแก้อย่างเดียว แต่ว่าทุกๆ หน่วยในสังคมถือเป็นหน้าที่ต้องเข้ามาช่วยกัน ไม่ใช่รอให้รัฐบาลแก้ไขและทำให้ทุกอย่าง ซึ่งหลัก 2 ข้อนี้ ก็คือ สำนึกของความรับผิดชอบต่อเพื่อนมนุษย์ และต่อสังคม

ถาม

ผู้เข้าร่วมสัมมนา :

อยากจะขอเสริมจากของน้อง กศน. ที่บอกว่า จะเริ่มต้นตรงนี้อย่างไร ดิฉันคิดว่าน่าจะเริ่มต้นจากเด็กเลย ด้วยการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มันคงไม่ใช่เป็นการส่งเสริม แต่จะต้องปลูกฝังเขาตั้งแต่เด็ก

พ่อแม่มีการปลูกฝังให้ละอายต่อบาป ให้กลัว คนก็จะไม่ทำผิดกฎหมายถูกไหม แต่ทุกวันนี้ไม่มีความละอายต่อบาป ไม่รู้เลยว่าอะไรผิดอะไรถูก เด็กฆ่ากันยิงกันเป็นว่าเล่น อันนี้ที่คุณพูดถูกต้อง สังคมมีส่วนสำคัญ บางทีรัฐก็ทำอะไรไม่ได้ นอกจากสังคมจะต้องช่วยกันเอง แต่ว่าตอนนี้เราเหมือนไม้แก่แล้ว คือเลยไปแล้ว มันแก่ลำบากแล้ว ทีนี้วิธีที่จะแก้ก็ต้องปลูกฝัง

ตั้งแต่โรงเรียน บ้าน พ่อแม่ก็ควรที่จะสั่งสอนลูก อย่างที่โรงเรียนก็ควรใส่ในเรื่องของหลักสูตร หลักสูตรต้องปลูกฝัง และมีกิจกรรมในโรงเรียนที่เกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรม อะไรต่างๆ อย่างวัดก็พาเด็กเข้าวัดบ้าง ฟังเทศน์บ้าง ถ้ามีโอกาส อย่างฝรั่งเขาจะไปโบสถ์อาทิตย์ละครั้งก็จะพอช่วยได้บ้าง ถ้าสามประสานดิฉันคิดว่าก็จะช่วยได้เยอะเลยคะ

ถาม

คุณสมเกียรติ พรหมอ่อน : มูลนิธิช่วยการศึกษาต้นตีสุนทร จังหวัดตาก

ผมสมเกียรติ พรหมอ่อน จากมูลนิธิช่วยการศึกษาต้นตีสุนทร จังหวัดตาก คือมีความสนใจว่า Civic Education เกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสาธารณะ โดยที่มุ่งเป้าหมายไปที่เด็ก ที่นี้อยากจะทราบตัวอย่างเด็กเยอรมันว่ามีวิธีการอย่างไร ที่ปลูกจิตสาธารณะให้กับเด็กเยอรมันมีความเป็นระเบียบวินัย อยากจะขอตัวอย่างสัก 2-3 ตัวอย่างที่ว่าเด็กเล็กๆ ระดับประถม ท่านทำอย่างไรกับเด็กครับ ขอขอบคุณครับ

ถาม

คุณวันวิจิต บุญโปร่ง : หัวหน้าภาควิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง
วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม

สวัสดีครับ ผมวันวิจิต บุญโปร่ง หัวหน้าภาควิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต คำถามก็คือ ผมจะถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education) เผอิญว่าในช่วง 10-20 ปีของสังคมเยอรมัน ผมเห็นว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง ผมจะถามว่าเขาทำได้

อย่างไร เผลอว่ามีเหตุการณ์หนึ่งในกรณีที่คนเยอรมันที่เป็นคนผิวสี ตอนที่เยอรมันเป็นเจ้าภาพฟุตบอลโลก ปี 2006 มีคนเยอรมันผิวสีเล่นในนามทีมชาติเยอรมัน ซึ่งมันเกิดอะไรขึ้นเมื่อ 10-20 ปี สังคมเยอรมันเป็นสังคมที่มีความเป็นชาตินิยมสูงมาก พูดง่ายๆ ว่าถ้ามีคนผิวสีแรกๆ หรือคนอพยพอย่างคนตุรกี มาเล่นนามทีมชาติเยอรมัน สังคมเยอรมันให้การยอมรับได้อย่างไร คือเกิดการยอมรับความหลากหลายตรงนี้เขาสร้างได้อย่างไร คือถ้าได้คำตอบจะเป็นประโยชน์ในการสร้างความหลากหลายในสังคมไทยที่เกิดความแตกต่าง แม้ขนาดเชื้อชาติเดียวกัน นี่เขาต่างกัน แต่เขาสร้างคนของเขา มันมีกระบวนการ (Process) ตรงนี้ เขาสร้างชาติของเขา ให้เกิดการยอมรับ ไม่มีเสียงโห่ ในขณะที่คนผิวสีร้องเพลงชาติเยอรมันด้วยความภาคภูมิใจที่ได้เล่นในนามทีมชาติ ตรงนี้ต่างหากผมสนใจว่าจะเป็นการสร้างสังคมพลเมือง น่าจะเป็นตรงนี้ ขอบคุณมากครับ

ถาม

คุณชัยวัฒน์ สุรวิชัย : ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเมือง

สวัสดีครับ ผมชัยวัฒน์ สุรวิชัย เป็นผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเมือง ทำงานทางด้านนี้มาร่วม 40 ปี แต่ก็ยังไม่ถึงไหน ประเด็นปัญหาใหญ่อยู่ที่ความไม่มีการรับผิดชอบ ไม่ว่าของรัฐบาล ของพรรคการเมือง หรือแม้กระทั่งประชาชน ข้อเสนออีกก็คือว่า ถ้ามันจะสามารถไปได้ต่อ รัฐบาลถ้าสามารถหยิบเรื่องนี้ไปเป็นนโยบายของรัฐบาล หรือของพรรคการเมือง ผাগอาจารย์วิชัย ผากฟู้ดอร์ และผาก ดร.ชัยอนันต์ ไปว่า ถ้าสามารถนำ Civic Education ไปเป็นนโยบายของรัฐบาลให้ทำในเรื่องนี้ ทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบ ก็คงจะช่วยได้มาก ประการที่ 2 ก็คือ ประชาชนสาเหตุก็คือว่าประชาชนไม่ได้สนใจ ประชาชนมีความรู้สึกที่ไม่ใช่เรื่อง

เอาเรื่องส่วนตัว ถ้าประชาชนได้ตระหนักว่าถ้าไม่ทำอะไรต่อไปแล้ว ประเทศชาติจะวิกฤตล่มจม อันนี้จะเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นก็อยากจะเรียกร้อง และวันนี้ค่อนข้างดี ว่ามีบรรดาหัวกะทิ ก็คือว่า เป็นครูที่ได้มาร่วมกันในวันนี้ เราสามารถเริ่มต้น ไม่มีอะไรที่เข้าไป เริ่มต้น ณ วันนี้ก็ยังมีโอกาสมากขึ้น ขอขอบคุณครับ

ตอบ

Dr. Canan Atilgan

อันดับแรกที่ยอยากจะตอบก็คือเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมในโรงเรียนจะเป็นอย่างไร ดิฉันคิดว่ากิจกรรมที่จะจัดเกี่ยวกับเรื่อง Civic Education ในโรงเรียน ไม่ควรจะแยกส่วนกัน มันควรจะผสมผสานกัน

ทุกโรงเรียนไม่ว่าจะประถม มัธยมก็จะมีกิจกรรมในโรงเรียน เช่น กิจกรรมนอกสถานที่ไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ ไปพบปะ สนทนากับผู้รู้ ผู้นำนอกสถานที่ เป็นต้น

และอย่างที่ทุกคนเราก็มารับสำหรับเด็กๆ คือความเข้าใจผ่านทางสายตา การมองเห็นจะสำคัญมาก ในเยอรมันจะมีกิจกรรมพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ ทัศนศึกษา อย่างบางเรื่องเป็นเรื่องยากที่จะสอนแต่ถ้าพาออกไปข้างนอก อย่างเช่น เรียนรู้ประวัติศาสตร์ เรามีกิจกรรมนอกโรงเรียนเยอะแยะเลยที่ทำให้เด็กได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ยอยากจะเรียกทั้งหมดว่าเป็นโครงการวัฒนธรรม ไปดูพิพิธภัณฑ์ พาไปทัศนศึกษาด้วยกัน หรือพาไปดูภาพยนตร์ แต่ก็เลือกภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับเนื้อหาหรือหัวข้ออะไร

และเร็วๆ นี้ก็ได้มีการนวัตกรรมใหม่ขึ้นมาคือเกมคอมพิวเตอร์ ซึ่งเกมคอมพิวเตอร์หลายเกมช่วงหลังก็เป็นเกมที่สอนให้เด็กได้มีความตระหนักถึง

ความรับผิดชอบ เรียนรู้คุณธรรม รู้หน้าที่ อะไรแบบนี้ด้วย

และขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญมากที่สุดก็คือว่าถ้าเราจะไปไหนก็ต้องให้เด็กมีส่วนร่วมช่วยคิด ช่วยตัดสินใจด้วย ครูอย่าไปบอกหรือสั่งว่าเราจะทำไป 1 2 3 4 5 คือครูอาจจะเสนอความเห็นได้ แต่ว่าท้ายที่สุดเด็กอาจจะเลือกข้อที่ 1 หรือกิจกรรมที่ 3 และที่ 6 ที่ 7 อะไรอย่างนี้เป็นต้น

เพราะฉะนั้นเด็กก็จะสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เยาว์วัยว่าครูคือผู้ที่ไม่ใช่จะมาสั่งให้เขาซ้ายหันขวาหัน แต่ว่าเป็นผู้ที่ช่วยให้เขาได้เรียนรู้ให้ได้ข้อมูลให้ได้ฉลาดให้รู้มากขึ้น นี่ก็เป็นตัวอย่างหนึ่ง มันก็ยังมีตัวอย่างอื่นอีกมาก วิธีการอื่นอีกมาก

คำถามที่สองเกี่ยวกับเรื่องผิวสี เรื่องที่แย่ที่สุดคือฆ่าชาวยิว ช่วงนั้นเยอะมาก จากสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศเยอรมันก็ถูกทำลายย่อยยับไปเยอะ และหลังจากนั้น หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองภายใต้แผนมาร์แชล ประเทศก็จำเป็นต้องฟื้นฟู เพราะฉะนั้นเยอรมันช่วงนั้นต้องการแรงงานแบบไร้ทักษะเยอะมาก ดังนั้นประเทศต่างๆ โดยรอบจึงเดินทางมาเยอรมันได้ ประเทศอิตาลี ประเทศในบอลข่าน แอลเบเนีย แอลเบเนีย 50 ปีมาแล้ว และในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาที่มีการผสมผสานเชื้อสายกัน ลูกของลูกของลูกจนมาปัจจุบันนี้เรียกว่าช่วงอายุที่สี่แล้ว พวกนี้ปัจจุบันเขาก็อยู่ในระดับต่างๆ ของสังคม แม้ว่าเขาจะมาจากกลุ่มเป็นลูกหลานของพวกคนงานที่ไร้ฝีมือแต่แรก เพราะฉะนั้นจะมีทั้งดารา นักกีฬา นักเขียน นักร้องหลายคนที่มีชื่อเสียงที่ไม่ใช่เป็นคนเชื้อสายเยอรมันเดิม ยกตัวอย่างตัวดิฉันซึ่งมีเชื้อสายเตอร์กิกก็เป็นตัวแทนของมุลนิธิเยอรมัน

แต่ไม่ได้แปลว่าเยอรมันผ่านเรื่องนี้มาอย่างราบรื่นก็มีปัญหาเยอะเหมือนกัน ก็คือพวกคนเยอรมันชุดเดิมกับบรรพบุรุษของพวกเขามาแรกๆ

แต่ว่าทั้งหมดก็ต้องพยายามที่จะหาวิธีที่จะอยู่ร่วมกันให้ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เยอรมันในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ปัญหาเรื่องผู้อพยพมาจากนอกประเทศ หรืออพยพย้ายถิ่นภายในประเทศกันเองก็ตาม อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ท้าทายในการที่จะทำโครงการ Civic Education แต่เนื่องจากประเทศเยอรมันเป็นประเทศที่มีความสำคัญมากทางด้านอุตสาหกรรม และให้ความสำคัญตรงนี้มาก เพราะฉะนั้นเยอรมันก็ต้องการคนที่เข้าไปทำงานตรงนั้นอยู่

ย้อนกลับมาดูประเทศไทยก็มีปัญหาตรงนี้คล้ายๆ มีการอพยพ มีอะไรต่างๆ ซึ่งคิดว่าประเทศไทยก็ทำได้ดีในหลายๆ ด้านพอสมควร จะคล้ายๆ กับเยอรมันตรงนี้ แม้ว่าระดับของเศรษฐกิจอาจจะต่างกัน แต่ว่าในแง่ของเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม หรือการผสมผสานเรื่องอื่น ประเทศไทยก็ทำได้ดี และคล้ายๆ กัน

หัวใจหลักสำคัญของวันนี้ก็คือ เราจะต้องเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) กับการเรียนรู้ทางการเมืองด้วย การให้การศึกษาทางการเมือง (Political Education) และนอกจากนั้นก็คือการศึกษารับรู้ทางการเมืองกับพรรคการเมือง อันนี้เป็นจุดสำคัญ

ในยุโรปจะมองว่าพรรคการเมืองคือตัวเล่นหลัก คือกุญแจหลักสำคัญในการที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะฉะนั้นถ้าเราต้องการที่จะทำงานให้มีบทบาททางการเมือง เราก็จำเป็นต้องมีพรรคที่จะต้องไปอยู่ แต่ทั้งนี้ในทางย้อนกลับก็คือว่าพรรคการเมืองก็ต้องทำหน้าที่ของตัวเองเหมือนกัน ในการที่จะตอบสนองต่อความต้องการของภาคประชาสังคม พรรคการเมืองจำเป็นจะต้องมีแนวคิดเพื่อสังคม เพื่ออนาคตของประเทศ แล้วก็ต้องรักษากฎระเบียบอันนี้ไปด้วย และจะต้อง

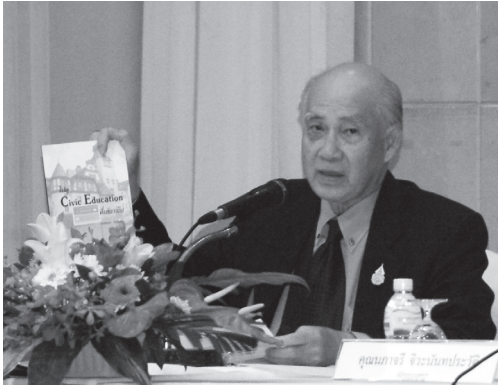
ทำหน้าที่ตัวเชื่อมระหว่างองค์กรหลักของประเทศกับความต้องการของกลุ่มต่างๆ เพราะฉะนั้นอย่างในเยอรมันพรรคการเมืองจะได้รับการคุ้มครอง จะไม่มีการมายุบกันง่ายๆ แน่นนอน เพราะพรรคการเมืองยึดโยงกับประชาชน ไม่ใช่ตัวบุคคล

ขอบคุณสำหรับการรับฟัง และอดทนรับฟังความเห็นของดิฉัน มาตลอด และขอให้ทุกท่านมีโครงการเรื่อง Civic Education ที่ประสบความสำเร็จต่อไป

รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองไทย

ดร.วิชัย ตันศิริ

ท่านผู้มีเกียรติครับ และอาจารย์ชัยอนันต์ สมุทวณิช คุณอุตร ตันติสุนทร Dr.Canan Atilgan คุณทิพย์พาพร ตันติสุนทร และหลายๆ ท่าน อันที่จริงสรุปไม่ค่อยได้หรอกครับ เพราะเรื่องการสร้างพลเมืองเป็นเรื่องยาก และผมยังไม่เคยเห็นนโยบายของรัฐบาลชุดไหนตั้งแต่สมัยдикดำบรรพมาแล้ว ตั้งแต่มีกระทรวงศึกษาธิการว่าจะมีนโยบายชัดเจนลงไปว่าจะสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มีสาระ รายละเอียด มีปรัชญา และมีข้อเสนอแนะ วิธีการต่างๆ ไม่ค่อยมีหรอกครับ ส่วนใหญ่ก็ทำไปตามสิ่งที่เข้าใจว่าควรจะเป็นอย่างนั้น

ฉะนั้นตั้งแต่ปฎิวัติ 2475 ข้อสมมติฐานของผู้ที่รับผิดชอบนโยบายก็คิดว่า ถ้าหากเราขยายการศึกษาถึง ป.4 การศึกษาภาคบังคับจะเป็นตัวสำคัญ ที่ทำให้เกิดการขยายความรู้เรื่องประชาธิปไตย ต่อมาก็บอกต้องถึง ป.6 ต่อมา 9 ปี และมาถึง 12 ปี เป็นข้อสมมติฐานที่ว่าถ้าทุกคนมีการศึกษาแล้ว

ประชาธิปไตยมันจะเกิดขึ้น แต่อันที่จริงมันไม่ค่อยเป็นอย่างนั้นหรอก อย่างที่หลายท่านพูดไปแล้ว ประชาธิปไตยมันเป็นคุณธรรม หรือเป็นวิถีชีวิตที่ต้องสร้างขึ้น มันไม่ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ

อาจารย์ทิพย์พาพร ดันติสุนทร บอกว่า เราไม่มีเงินประชาธิปไตยใช้ไหม อยู่ในหนังสือเล่มนี้ การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (ไปดู Civic Education ที่เยอรมัน) ลองดูนะครับ ตอนที่อาจารย์ทิพย์พาพรไปเยอรมัน และมาเขียนเรื่องนี้ ผมขอบนะ ผมบอกตีเอาประสบการณ์เยอรมันมาเล่าสู่กันฟัง เพราะว่าเยอรมัน ผม ดร.ชัยอนันต์ด้วย และ ดร.ปราโมช นาคทรพ ด้วย สมัยนั้นเรามีความรู้สึกว่าเขามีนโยบายชัดเจน และมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ ก็มาสนับสนุนพวกเราให้ทำอะไร หลายๆ อย่าง เกิดขึ้นในสมัยนั้น ฉะนั้นตรงนี้เราต้องเรียนรู้จากเขามากทีเดียว

ถ้าจะสรุปบางเรื่องนิดหน่อย หรือบางอย่าง และสิ่งที่ผมอยากจะพูดเพิ่มเติมก็คือ สิ่งที่ ดร.ชัยอนันต์ ได้พูดไปแล้ว ประการแรกทีเดียว การสอนเรื่องนี้ยังไม่ควรที่จะไปสอนเรื่องรัฐธรรมนูญโดยตรง แต่ควรจะไปสอนประเด็นเรื่องการเมือง ให้ความรู้ทางการเมืองเป็นเบื้องต้นเสียก่อน เราขาดตรงนี้ในวิธีการของเราที่โรงเรียน อาจจะเป็นเพราะว่าการสอนการเมืองมันเป็นความรู้สึกของคนที่อยู่ในกระทรวง หรือว่ามันเป็นดาบสองคม คือสอนอย่างไรก็ได้ สอนเป็นซ้ายก็ได้ สอนเป็นขวาก็ได้ คือการสอนการเมืองกับการล้างสมองมันต่างกันอย่างไร เราต้องเข้าใจความแตกต่างนี้ด้วย ฉะนั้น Political Education เป็นสิ่งที่อังกฤษก็พูดถึง และเกรงกลัวเหมือนกัน บางคนบอกว่าเอาเป็นความรู้เรื่องการเมืองเบื้องต้น ผมพูดเป็นเบื้องต้นไว้ก่อนว่ามันมีอะไรอย่างนี้

แต่ที่ผมเห็นด้วยจริงๆ ที่ ดร.ชัยอนันต์พูดไปแล้วว่า เราต้องพยายามเอาประเด็นการเมืองที่เกิดขึ้นมาสู่ห้องเรียน ให้นักเรียนได้

อภิปราย โดยที่ครูก็ต้องวางตัวเป็นกลาง คำว่า กลาง ก็อีกแหละ หมายความว่าอย่างไร ครูก็ต้องพยายามชี้แนะ แต่ไม่ชี้นำอย่างที่ว่า และคืออะไรไม่ชี้นำ แต่ชี้แนะคืออะไร อันนี้คือสิ่งที่เราต้องคิดไว้ ฉะนั้นมันมีหลายประเด็นที่จะพูดถึง แต่ว่าก่อนที่จะไปสอนเรื่องของหลักการของประชาธิปไตยในรัฐธรรมนูญต้องสอนแนวคิดเบื้องต้นเสียก่อน นอกจากประเด็นที่เป็นปัญหาของการเมืองที่เกิดขึ้นแล้วนี้ ซึ่งต้องดูอีกว่าระดับไหน ระดับไหนควรจะพูดอะไร ไม่ควรพูดอะไร เราก็ต้องพูดถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักของประชาธิปไตยที่จะค่อนข้างเป็นพื้นฐานเสียก่อน อย่างเช่นเรื่องความยุติธรรม ที่สอนได้ตั้งแต่ระดับประถมถึงมัธยมต้น มัธยมปลาย ความยุติธรรมมันเป็นสิ่งที่เด็กเขาไขว่คว้าแสวงหาตลอดเวลา สิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพเป็นสิ่งที่เขาอยากจะรู้ และเราก็ต้องสอนพวกนี้ไว้ในลักษณะเป็นพื้นฐานเสียก่อน ก่อนที่จะไปถึงเรื่องหลักของประชาธิปไตยภายหลังในชั้นเรียนที่โตขึ้น อันนี้เป็นสิ่งที่น่าต้องคิดไว้อย่างที่ท่านอาจารย์ชัยอนันต์พูดไปแล้วนะครับ

หลายๆ อย่างเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว เราสามารถจะนำเข้าไปสู่ห้องเรียนได้เสมอ ผมจำได้ว่าในสมัยที่ผมอยู่อินเดียนา สมัยนั้นเป็นสมัยที่เด็กหนุ่มเริ่มไถ่ผมยาวที่เรียกว่าฮิปปี และมีกลุ่มพวกซ้ายจัดต่อต้านสงครามเวียดนาม ฉะนั้นจะเดินขบวนกันเรื่อยทุกวันในมหาวิทยาลัย อีกอย่างเดินขบวนเพื่อให้เปิดหอพักทั้งชายและหญิง 24 ชั่วโมง ตอนที่ผมไปใหม่ๆ เปิดแค่เที่ยงคืน ตอนนี้จะเอาถึง 24 ชั่วโมง และเดินขบวนกันใหญ่ แต่ว่าอาจารย์ของผมที่สอนก็รู้ว่าห้องเรียนไม่ค่อยมีใครเรียน นักเรียนไปเดินขบวนหมด ท่านก็จะสอนเรื่องเดินขบวนเลย เรื่องเดินขบวนแล้วจะเอากันอย่างไร จะเอา 24 ชั่วโมง หรือ 48 ชั่วโมง ให้นักเรียนอภิปราย ปรากฏว่านักเรียนก็เข้ามาห้องเรียนอีก อยากจะมาฟัง นี่คือตัวอย่างของการเอาปัญหาที่เกิดขึ้นเข้า

มาสู่ห้องเรียน

ในเรื่องของความแตกต่าง สอนให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างขึ้นเรื่อยๆ อันนี้สำคัญ สังเกตว่าเราไม่ได้สอนให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น เราไม่ได้สอนให้นักเรียนคิดแตกต่างกัน เพราะถ้าหากนักเรียนของเราคิดแตกต่างกันด้วยเหตุผลมาตั้งแต่เด็ก และไม่ทะเลาะกัน ไม่บาดหมางน้ำใจกัน ก็จะยอมรับในเรื่องของความแตกต่างทางด้านการเมืองในอนาคต ในทางสังคมชาติมี 2 แ่ง คือในความสัมพันธ์ทางสังคมเราต้องเชื่อมโยงกัน เป็นสังคมที่อยู่ด้วยกันได้ มีเป้าหมายร่วมกันเป็นชาติ เป็นชุมชนเดียวกันให้ได้ อีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของความคิดแตกต่างกันทางการเมืองทางนโยบาย สิ่งที่เชื่อมโยงก็ต้องมีสิ่งที่แตกต่างก็ต้องมี ฉะนั้นตรงนี้ที่สมัยก่อนเราเห็น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ไปอยู่พรรคประชาธิปัตย์ ทาง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ไปอยู่พรรคกิจสังคม พี่น้องกันนี้ไม่ทำสงครามกลางเมืองกันแน่ เพื่อนเราที่อยู่ห้องเดียวกันออกไปแล้วไปสังกัดคนละพรรคก็คงไม่ทำสงครามกลางเมืองกัน เพราะมีความเชื่อมโยงกันทางความรู้สึกันว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของประเทศชาติ ฉะนั้นสิ่งที่เชื่อมโยงก็ต้องมี ส่วนที่แตกต่างกันก็ต้องมี ฉะนั้นศาสนาก็เป็นพลังสำคัญ เชื่อมโยงกลุ่มศาสนาเดียวกัน ขณะเดียวกันอาจทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างศาสนาต่างๆ อันนี้ก็ต้องมีวิธีที่จะให้เกิดมีการยอมรับศาสนาต่างๆ ในสถานศึกษาด้วย

ฉะนั้นเรื่องที่ทางเยอรมันเขาพูดกัน เขาบอกจะให้เห็นว่าสอนให้เกิดความแตกต่างกันและให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หมุนเวียนของระบบพรรคการเมืองต่างๆ ได้ เยอรมันในช่วงหนึ่งสมัยที่ผมเป็นหนุ่มมาจนกระทั่งกลางคนแล้ว ผมเห็นแต่พรรคคริสเตียนเดโมแครตที่ครองอำนาจมาเยอะ ไม่ค่อยเห็นพรรคโซเชียลเดโมแครตเท่าไร แต่ไปถามเขาดูเขาบอกว่า ถึงแม้ว่าโซเชียลเดโมแครตไม่ได้ครองอำนาจในระดับชาติ แต่เขาครองอำนาจในระดับ

ท้องถิ่น ฉะนั้นมันมีความสมดุลของพลังของการเมืองที่มีระดับชาติเป็นพรรคหนึ่ง ระดับท้องถิ่นก็อีกพรรคหนึ่ง ในขณะเดียวกันภายหลังก็กลับหัวกลับหางกัน

อันนี้เราถึงให้ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น ที่ท่านอุดรตันติสุนทร ได้รณรงค์มาตลอดชีวิต ฉะนั้นเวลาเราพูดถึงว่าเด็กไทยต่อไป ต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง และการสอนความเป็นพลเมืองคือการสอนให้มีส่วนร่วมทางการเมือง ถ้าท่านไม่รู้จัก ไม่อยากจะสอน ไม่อยากจะมีส่วนร่วมทางการเมือง ท่านก็ยังไม่มีความเป็นพลเมืองเต็มขั้น และประกาศออกไปเลยว่าจะเป็นพลเมืองเต็มขั้นต้องรู้เรื่องการเมือง และสนใจการเมือง สนใจที่จะมีส่วนร่วม ร่วมได้อย่างไร ระดับชาตินี้ ก็ต้องเริ่มจากท้องถิ่นก่อน เริ่มจากชุมชนก่อน ฉะนั้นตรงนี้ต้องพูดถึงชุมชนให้มากขึ้น พูดถึงคำว่าชุมชน ภาษาฝรั่งเรียกว่า Community หมายความว่า การสร้างความเป็นชุมชนเดียวกัน Community Building จะเป็นชุมชนเดียวกันคนต้องแชร์ ต้องมีส่วนร่วมในผลประโยชน์หรือในความรู้สึกอันเดียวกัน ฉะนั้น Community Building ในแนวหนึ่งเขาบอกว่าการสร้างชุมชนเป็นสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นตลอดเวลา แต่มันไม่ได้หมายความว่าไปถึงนั้นแล้วนะ ไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้น ชุมชนอาจแตกสลายเมื่อไรก็ได้ เหมือนภาคใต้ช่วงเวลาหลายปีมาแล้วก็เหินห่างน้อยแต่จริง ๆ ปัญหาภาคใต้ก็คือการสร้างความเป็นชุมชนเดียวกัน Community Building เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญในการที่จะให้เด็กเข้าใจระดับของโรงเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับชุมชนต่างๆ ขึ้นมาให้ได้

การที่จะให้คนรู้จักที่จะ แบ่งปันพลัง (Share Power) ในการที่จะเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ ฉะนั้นทั้ง 2 ท่านได้พูดมาในจุดที่ถูกต้องแล้วก็ถือว่าผมก็คิดว่ากระทรวงที่ผมสับดับรับฟังมานี้นะครับ ก็ไม่มุ่งหมายที่จะปรับหลักสูตร

อะไรเท่าไร ที่ฟังๆ มา มุ่งหมายจะจัดเอากิจกรรมเป็นหลักของการสอน ประชาธิปไตย และทางสถาบันนโยบายศึกษาก็เล่นเรื่องนี้มาตลอดหลายปี แล้วได้ไปสัมพันธ์กับ กกต. ยุคแรก เคยเข้าไปเป็นวิทยากรให้กับ กกต. และ กกต. ตอนหลังนี้เขาก็ไปทำร่วมกันกับกระทรวงศึกษาธิการ เป็นคู่มือให้แก่ นักเรียนที่จะฝึกประชาธิปไตย ฉะนั้นเรื่องกิจกรรมกำลังจะเป็นจุดเน้นของเขาท่านคงฟังแล้ว หลายท่านเป็นครูบาอาจารย์ที่กระทรวงเขาบอกว่าก็ เปอร์เซนต์นะที่ต้องทำกิจกรรม ตอนนี้ท่านก็ต้องไปคิดแล้วกิจกรรมอะไรที่ ควรจะเป็นอย่างนั้น แต่อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่ง แต่ทั้งหมดทั้งปวงเราควรจะต้อง เข้าใจว่าเรามีประเด็นบางอย่างที่สำคัญที่จะเป็นปัญหาของสังคมไทย โดยเฉพาะ ซึ่งก็คือความรู้ความเข้าใจการเมือง ก็อันหนึ่งแล้ว อย่างเช่น ความรู้เรื่องสิทธิ เสรีภาพมีขอบเขตแค่ไหน มีที่มาที่ไปอย่างไร ความเข้าใจ เรื่องของนโยบาย เรื่องของเกษตร เรื่องเกี่ยวข้องกับเรื่องความสำคัญของน้ำ ประเด็นนโยบายเกี่ยวกับคอร์รัปชันเป็นอย่างไร พวกนี้เป็นประเด็นนโยบาย ต่างๆ แต่ว่าที่สำคัญที่ยากที่สุดก็คือ การสอนค่านิยม (Value) อันนี้เป็นเรื่องของความแตกต่างระหว่างสังคมตะวันออกกับสังคมตะวันตก สังคมต่างๆ ที่แตกต่างกันไป การสอนค่านิยมมันสอนตรงๆ ไม่ได้ อย่างที่บางท่านพูดไป แล้วว่าจะต้องเริ่มตั้งแต่ครอบครัว บทบาทที่ทางจิตวิทยาใช้คำว่า Role Modeling การเลียนแบบสำคัญที่สุด เพราะว่าเราเลียนแบบจากผู้อื่น จะ ทำตัวเป็นคนอย่างไรเราก็เลียนแบบจากพ่อแม่ ต่อมาเราก็ดูนักการเมือง แต่นักการเมืองบ้านเราก็เห็นแล้วส่วนใหญ่ก็ใช้ไม่ได้ รวมทั้งตัวผมด้วยเป็น นักการเมืองมาแล้ว ฉะนั้นก็รู้ว่าเป็นอย่างไร มาอย่างไร แต่สมัยผมเป็น ส.ส. ยังไม่มีชกต่อยกันนะ ยังไม่ถึงขนาดนั้น คราวนี้ชกต่อยกันแล้ว มันก็มองเห็น กราฟแห่งความเสื่อมโทรม แห่งความล่มสลาย คุณอดูร เขาบอกว่า อาจารย์ วิชัย ดุชีระบบัญชีรายชื่อมันดีอย่างไร ท่านกำลังทำเรื่องนี้อยู่ ปาร์ตี้ลิสต์

เรื่องของบุญชีรายชื่อที่สำคัญ เพราะว่าจะได้ ส.ส.อีกประเภทหนึ่ง ส่วนเขตก็ได้ ส.ส. อีกประเภทหนึ่ง ไม่เหมือนกัน คนละฟังก์ชันกัน ฉะนั้นตรงนี้อาจให้นักวิชาการลองพูดกันมากๆ ชีวบาบบาทของปาร์ตี้ลิสต์จะทำให้ประชาธิปไตยดีขึ้นไหม

ฉะนั้น Role Modeling นี่สำคัญที่สุด แต่ว่าอีกอันหนึ่งก็คือเราอย่าไปคิดถึงเรื่องการศึกษาในระบบทั้งหมดทั้งปวง เยอรมันเขาเป็นตัวอย่างที่เขาใช้หลักของการที่มีกองทุนคอนราต อาเดนาวร์ (Konrad Adenauer Foundation) และเฟดริค อีเบิร์ต (Friedrich Ebert Foundation) ขวาและซ้ายนะครับ คอนราตนี่ค่อนข้างอนุรักษนิยม เฟดริค อีเบิร์ต ค่อนข้างจะสังคมนิยม รัฐบาลเขาก็จ่ายเงินให้ 2 กองทุนนี้เพื่อที่จะไปเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบนอกระบบ มีประเด็นหลายอย่าง ผมไปเยอรมันเขาบอกว่าเขามีสมาคมการศึกษาผู้ใหญ่ทั่วทุกหัวระแหง และรัฐบาลไม่ได้ตั้งเองนะ รัฐบาลอย่าทำเป็นอันขาด ให้ประชาชนเขาตั้งของเขาเอง เขาตั้งที่ตำบลนี้ เขาก็รวมตัวกันเป็นสมาคมการศึกษาผู้ใหญ่ และรวมตัวกันในระดับจังหวัด รวมตัวกันในระดับชาติขึ้นมา และสมาคมการศึกษาผู้ใหญ่ที่รณรงค์เรื่องการสร้างค่านิยมประชาธิปไตย 40-50 ปีนี้มาตลอด ตอนที่เขารวมเยอรมันตะวันออกกับตะวันตก เขาบอกผมว่าตอนนั้นต้องระดมพวกนักศึกษาผู้ใหญ่ไปช่วยให้ความรู้แก่พวกเยอรมันตะวันออก

ผมกลับมาบ้านผมเป็นนักการศึกษาผู้ใหญ่อยู่แล้วนี่ กรมนอกโรงเรียนที่ผมเป็นรองอธิบดี ผมก็มาโปรโมตของผม มาสร้างของผม สร้างกรรมการหมู่บ้านขึ้นมา ไม่ใช่เราสร้างเองนะ ไปส่งเสริมให้เขาสร้างกรรมการหมู่บ้านขึ้นมา และกรรมการต่างๆ เหล่านี้ก็แบ่งเป็นเรื่องกรรมการสุขภาพอนามัย กรรมการเรื่องการศึกษา กรรมการเรื่องเกี่ยวข้องกับที่ดิน ให้มีชุดกรรมการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยเฉพาะ และให้เขาเลือกผู้นำของเขาเอง

ตอนแรกกำหนด ผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ชอบ เพราะว่าจะมาสร้างผู้นำแข่งกับเราหรือเปล่า ต้องไปอธิบายตั้งนานว่าคำว่าผู้นำมีหลายแบบนะ มีผู้นำอย่างท่านเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และมีผู้นำอย่างนักการศึกษา เขาเรียก Functional Leadership ผู้นำตามหน้าที่ อีกหน่อยก็จะทำให้หมู่บ้านนั้นดีขึ้น แต่เมืองไทยทุกอย่างมันตามบุคคล ไม่เป็นระบบ พอรองอธิบดีหรืออธิบดีคนนี้ย้ายไปคนอื่นมากก็เปลี่ยนใหม่ มันก็ไม่ค่อยต่อเนื่อง ฉะนั้นเรื่องของการใช้ระบบการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ (Non-Formal Education) สำคัญ ที่สำคัญสื่อสารมวลชนที่จะทำให้เกิดมติมหาชน หรือเกิดทัศนคติอย่างไรที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง เพราะฉะนั้นหนังสือพิมพ์ สื่อสารมวลชนอื่นๆ คือครูที่ยิ่งใหญ่ของการสอนการเมืองจริงๆ ท่านจะอย่างไรกับสื่อสารมวลชนสิ่งหนึ่งที่ได้ อย่างนักวิชาการเราก็คือ ก็ต้องปรับปรุงคณะนิติศาสตร์ให้มีการสอนเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ให้ดีขึ้น ก็เป็นวิธีหนึ่ง

ก็พูดกันไปหลายๆ อย่าง เรื่องของการจัดกิจกรรม เรื่องของการที่จะให้นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นสิ่งที่พูดกันมาก ฉะนั้นตอนนี้การศึกษาที่รูปแบบต่างๆ เขาถึงบอกว่าสอนโดยตรงก็นิดหน่อย สอนโดยกิจกรรมก็จะมากขึ้น โดยจะให้นักเรียนเข้าไปปรับใช้ชุมชน เรียกว่า Service Learning ไปปรับใช้ชุมชน แต่ว่าถ้าให้นักเรียนไปปรับใช้ชุมชน ไปทำงานเกี่ยวกับพัฒนาชุมชนอย่างเดียวไม่พอ จะต้องเอาบทเรียนที่ไม่มีส่วนร่วมนั้นมาสังคายนากัน มาสาธยายกัน มาถอดรหัส ถอดบทเรียนกันอีก ครูก็มีหน้าที่อย่างนี้ ให้นักเรียนไปมีส่วนร่วมก่อน เรียนอย่างภาคปฏิบัติก่อนและมาถอดบทเรียน 2 ส่วนไปพร้อมๆ กัน ท่านอย่าได้แยกทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ ทฤษฎีกับภาคปฏิบัติมันไปด้วยกัน แนวคิดทฤษฎีด้วย

ฉะนั้นพวกมาร์กซิสสมัยใหม่ถึงเรียกว่า PRAXIS คือ Practice บวกกับทฤษฎี PRAXIS นี่เป็นความสำคัญของมาร์กซิสที่สุดเลย ปฏิบัติ และ

เอามาทบทวนภาคปฏิบัติเป็นอย่างไร อันนี้คือสิ่งที่บางอย่างเขาก็เรียนรู้จากมาร์กซิสซึมเหมือนกัน แต่บางอย่างเราก็ไม่เอา เรื่องชนชั้น ประเทศไทยเราต้องเข้าใจประวัติศาสตร์ไทยเสียก่อน ถึงจะอภิปรายเรื่องชนชั้นคืออย่างไร แต่ถ้าเราไม่เข้าใจประวัติศาสตร์ไทย เราก็จะเอาชนชั้นของไทยไปมั่วกับชนชั้นศักดินาของพวกอังกฤษ ถ้าเราไม่เข้าใจตรงนี้ชัดเจนเราจะเป็นผู้นำของการปฏิบัติไม่ได้เลย เพราะเราจะไม่เข้าใจประวัติศาสตร์ไทย เมื่อไม่เข้าใจประวัติศาสตร์ไทยก็ไม่สามารถที่จะเป็นผู้นำที่สำเร็จได้ อันนี้เป็นความคิดเห็นของผม

อีกประการหนึ่ง เรื่องของการสร้างค่านิยม ศาสนาสำคัญนะครับ นักปราชญ์ นักคิด หรือนักวิทยาศาสตร์ อย่างเช่น ไชยเชษฐา หรือใครอีกผมจำไม่ได้แล้ว เขาบอกว่า ยิ่งเราจะสร้างประชาธิปไตยมากขึ้นเท่าไร เราต้องให้ความสำคัญกับศาสนามากขึ้นเท่านั้น นี่เขาหมายถึงคริสต์ศาสนา อย่างหนึ่ง และพุทธศาสนา อิสลามก็ควรจะเหมือนกันถ้าเราเข้าใจอิสลามอย่างแท้จริง เพราะว่าประชาธิปไตยสอนให้คนขัดแย้งกันได้ สอนให้คนไขว่คว้าหาอำนาจด้วยตนเองได้ ความโลภมันมีไม่จำกัดในระบบประชาธิปไตย ระบบอื่นมันไม่เป็นอย่างนี้ ระบบสังคมนิยมไม่เป็นอย่างนี้ จำกัดความโลภ แต่ประชาธิปไตย Liberal Democracy เสรีนิยมประชาธิปไตย ทุกคนแข่งขันกันได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตสุดยุดได้ ความโลภมีไม่สิ้นสุด แข่งขันกันไม่มีที่สิ้นสุด ฉะนั้นศาสนาก็จะเป็นตัวที่สร้างเพดานของความโลภให้มันน้อยลงไป คนไทยเราเกิดมาเป็นพุทธส่วนใหญ่เราเป็นพุทธนับว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐอยู่แล้วนะครับ เพราะพุทธศาสนาสอนให้เราหมั่นน้อย สอนให้เราเดินสายกลาง สอนให้เราไม่พยาบาท และความที่เราเป็นพุทธแบบนี้ที่ทำให้เรามีศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลามในเมืองไทยอยู่ร่มเย็นเป็นสุข เพราะพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานของการสร้างความปรองดอง

แต่ว่ามาถึงปัจจุบันนี้ แน่แน่นอนทุกอย่างก็เปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ยังดีอยู่ ประเทศยังถือว่ามีความหนักแน่นในเรื่องนี้อยู่ ผมยังเชื่อมั่นในเอกลักษณ์ตรงนี้ของสังคมไทย ฉะนั้นทั้งศาสนาคริสต์ก็ดี ศาสนาคริสต์เขามีอะไรดีกว่าเราบางเรื่อง บางเรื่องเราก็ไม่ค่อยเข้าใจเขา แต่ที่เขาดี เพราะเขาเป็นโปแตสแตนท์ ในสมัยก่อนเขาเชื่อว่าถ้าขยันขันแข็งแล้วจะไปพบพระเจ้าได้เร็วขึ้น ฉะนั้นถ้าใครอยากพบพระเจ้า อยากจะไปสู่อ้อมอกของพระเจ้าเป็นเจ้าก็ต้องขยันขันแข็ง แต่ความขยันขันแข็ง พวกนี้เป็นพวกเพียวรีตันก็ไปอยู่อเมริกา แมสซาชูเซต และแมสซาชูเซตเป็นเมืองแรกที่มีการศึกษาสูงมากที่สุด在美国 ฮาร์วาร์ดเอง เคมบริดจ์เอง เอ็มไอที ไฮสกูลทั้งหลายอยู่ที่แมสซาชูเซตเป็นส่วนใหญ่ เพราะคนของเขาให้ความสำคัญต่อการศึกษเป็นอันดับหนึ่ง นี่คือคุณค่าของระบบศาสนาก็มีอย่างนี้ อิสลามก็คงมีของเขาหลายๆ อย่าง ผมเป็นผู้แทน ผมซาบซึ้งเลยครับ เรื่องของความรวมตัวกันของคนอิสลาม เขาจะมีการทำบุญกันอยู่เรื่อยๆ และก็ชุมชนนี้จะมาช่วยชุมชนนั้น ชุมชนนั้นก็มาช่วยชุมชนนี้ และที่สิ่งทีอย่างพุทธทำไม่ได้คือ เข้ามัสยิดวันละ 5 วัน ล้างบาปวันละ 5 วัน เราคนหนึ่งยังไม่เข้าเลยวัดของเรา

ฉะนั้นเรื่องของ การสร้างค่านิยมศาสนาก็เป็นคุณธรรมเบื้องต้นที่ต้องทำไว้ ฉะนั้นการเป็นประชาธิปไตยมันอยู่ตรงนี้ ว่าค่านิยมที่เกี่ยวข้องสำคัญมาก ค่านิยมที่เป็นพื้นฐานสำคัญมาก ตอนนี้อย่างกระทรวงไม่ค่อยจะลงลึกในเรื่องอย่างนี้เท่าไร ที่ถามว่าประเทศไทยควรจะนำวิชาหน้าที่พลเมือง และศีลธรรมกลับมาสอนใหม่หรือไม่ พูดตรงๆ นะ วิชานี้ได้หายไปไหนหรือ แต่มันเป็นส่วนหนึ่งของวิชาสังคมศึกษา ตอนนี้อย่าเป็นส่วนหนึ่งเขาก็อาจมีจุดเน้นน้อยไปก็ได้ ไม่ได้มีความเฉพาะเด่นขึ้นมา คือกลัวจะใช้คำว่าหน้าที่และพลเมือง และศีลธรรม แต่คำว่า Civic Education มันขลังนะ เพราะสร้างคนเป็น Citizen ของเราก็สร้างความเป็นพลเมือง ไม่เห็นมันขลัง

ตรงไหน ฟังแล้วก็ซี้ดๆ เพราะเราเรียนหน้าที่พลเมืองสมัยก่อน ที่ผมจำได้ ป.4
1. หน้าที่ของเราเป็นทหาร 2. จำภาษา มีเท่านี้หรือสมัยก่อนนะ สมัยนี้เขาดิ
กว่า หลายท่านในที่นี้คงทราบ

แต่ว่าอย่างที่ผมพูด จะสอนตรงนี้ ควรจะสอนเป็นแนวคิดรวบยอดที่
เป็นพื้นฐานของการเมืองไว้ก่อนจะดีกว่า อย่างเช่น สอนเรื่องความยุติธรรม
สอนเรื่องที่มาของเสรีภาพ เรื่องของความเป็นตัวแทนคืออะไร Repre-
sentation หมายความว่าอย่างไร เขาเป็นตัวแทนเราเขาต้องมีหน้าที่อย่างไร
ความเป็นผู้นำคืออะไร ผู้นำที่ดีคืออะไร สอนเรื่องแนวคิดพื้นฐานอย่าง
นี้เสียก่อน แล้วค่อยก้าวกระโดดไปสู่ประเด็นเรื่องการปกครองใน ม.ปลาย
ถ้าหากท่านสอนแนวคิดต่างๆ ให้นักเรียนตั้งแต่ ม.ต้น แล้ว ม.ปลายท่านให้
นักเรียนลองตั้งคำถามดูซิว่าท่านต้องการระบบการปกครองแบบไหน ลอง
ออกแบบมาซิ ครูไม่ต้องออกแบบหรอก นักเรียนออกแบบมาซิจะได้มาดูว่า
ได้กี่แบบ อันนี้คือการสอนให้สร้างสรรค์ ถ้าสอนให้จำหมวดนี้ มาตรานี้ ผม
ว่าเราเก๊เบื่อ เราก็ไม่ชอบ สิ่งเหล่านี้สำคัญ และประวัติศาสตร์สำคัญที่สุด
เกี่ยวข้องกับสร้างความเป็นพลเมืองให้รู้จักตนเอง ท่านดูหรือยัง The Last
Samurai ของญี่ปุ่น The Last Samurai มันซึ้งนะครับ ในปรัชญาที่เขา
บอกว่าเราเป็น The Last Samurai ของญี่ปุ่น และเอาของเก่า ของใหม่มา
ผนวกกัน เป็นญี่ปุ่นใหม่ ไทยก็เช่นกัน เรามีของใหม่ ของเก่า ของเก่าที่ดีคือ
อย่างไร ความเป็นชาติของเรา ความเป็นสถาบันเก่าแก่ของเราคืออะไร
อันนี้ทั้งไม่ได้ ต้องศึกษาประวัติศาสตร์ ท่านไปอ่านรัฐของไทย ที่อาจารย์
ชัยอนันต์ เขียนไว้ดี เรื่องเกี่ยวกับรัฐไทยเป็นมาอย่างไร

ผมสรุปอย่างนี้ครับท่านครูบาอาจารย์ และท่านที่เกี่ยวข้องหลายส่วน
เฉพาะครูบาอาจารย์ สิ่งที่ผมคิดอยู่ในใจก็คือว่า เราจะสร้างครุภัณฑ์ใหม่ มี
หลักสูตรอะไรต่างๆ มากมาย สิ่งหนึ่งที่อยากจะฝากไว้ก็คือ สร้างครุภัณฑ์ใหม่

ขอให้มีส่วนในเรื่องของการให้ความรู้เรื่องการเมืองที่กว้างขวาง ที่มีทั้งเสรีประชาธิปไตย สังคมนิยม อะไรต่ออะไรหลายอย่าง และสร้างสิ่งที่คล้ายๆ เป็น A B C ของการเมือง อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ สอนให้หนักแน่นเลย “อำนาจทำให้คนเสื่อม” ให้เข้าใจเรื่องนี้ให้ดี แต่ว่าการต่อสู้เพื่ออำนาจ โดยที่ไม่มีหลักการ คือความเสื่อมของมวลมนุษยทั้งหลาย ฉะนั้นต้องสอนครูเสียก่อนให้เข้าใจตรงนี้ และต่อมาครูจะได้เข้าไปเผชิญหน้ากับนักเรียน ได้อย่างผ่องแผ้ว ไม่เกรงกลัวคำถาม ส่วนใหญ่ครูก็จะเกรงกลัวนักเรียนถามนั่นถามนี่แล้วตอบไม่ได้ เป็นเช่นนี้เพราะว่าครูก็ไม่มีความรู้มาเบื้องต้น ตรงนี้ก็ฝากไว้หน่อย

ประการที่ 2 ก็คือว่า ต้องมองเรื่อง Civic Education อย่างองค์รวม องค์รวมคือดูทั้งเรื่องของวิชาอื่น ๆ ที่เป็นวิชาสังคม วิชาประวัติศาสตร์ วิชาเรื่องวัฒนธรรมต่างๆ ให้เป็นองค์รวม แล้วก็สอนเรื่องพื้นฐาน

ประการสุดท้ายก็คือ ทางกระทรวงทุกยุคทุกสมัยให้ความสำคัญกับวิชาการแข่งขันโอลิมปิกก็จะเอาที่ 1 ให้ได้ ก็ไม่ต่างกัน ก็ตีผมก็ส่งเสริมตรงนี้ตลอดเวลา วิชาการต่างๆ เขาบอกคะแนนต่ำมาก ๆ อันนี้ก็แล้วแต่วิธีวัด ไม่ต่างกัน แต่ที่สำคัญผมอยากฝากไว้ก็คือ คนเรา ถ้ามันจะเก่งไม่เก่งมันก็อยู่ที่อุปนิสัย ถ้าสร้างอุปนิสัยได้ก่อนแล้วความเก่งก็ตามมา ต้องจับจุดนี้ซะก่อน เด็กที่ขยันหมั่นเพียร เด็กที่มีวินัย เด็กที่มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักใช้เวลาที่เป็นประโยชน์ มีอุปนิสัยที่ดีแล้ว ต่อไปเรื่องความเก่งจะตามมา ฉะนั้นให้ความสำคัญต่อเรื่องสร้างอุปนิสัย (Character building) ก่อน ซึ่งต้องสร้างตั้งแต่อนุบาล ประถม มัธยมมาเรื่อยๆ เรื่องความเก่งจะตามมา ดังนั้นที่เขาบอกเก่ง ดี มีสุข มันต้องดีขึ้นมาก่อนเก่ง ดี เก่ง แล้วก็มีสุข ผมฝากไว้แค่นี้ครับ ตามคติที่ว่าชะตากรรมของประเทศชาติขึ้นอยู่กับ National Character ของประเทศนั้น ชะตากรรมของประเทศไทยขึ้นอยู่กับ

กับ National Character ของคนไทย ขึ้นอยู่กับอุปนิสัยของคนไทย อุปนิสัยของคนไทยก็ขึ้นอยู่กับนิสัย (habit) ก็คือว่านิสัยที่เป็นเรื่องของความขยันขันแข็งต่างๆ อุปนิสัยดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเกิดการกระทำ ต้องไปฝึกการกระทำ เช่น เล่นกีฬา เรื่องการส่งการบ้านตามเวลา เรื่องของการตื่นเช้าตามเวลา เมื่อไปฝึกการกระทำแล้วก็มีอุปนิสัยเกิดขึ้นได้ แต่จะฝึกการกระทำได้ด้วยก็ต้องปลูกฝังความคิด ถ้าไม่ปลูกฝังความคิดเด็กก็ไม่รู้ว่าทำไปเพื่ออะไร แต่ปลูกฝังความคิดก็ไม่พอ สิ่งสำคัญที่สุดคือปลูกฝังความรู้สึกว่าแรงบันดาลใจสำคัญที่สุด คุณครูครับถ้าท่านสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ลูกศิษย์ของท่าน ท่านสำเร็จไปแล้วครั้งหนึ่งครับ สำคัญที่สุดไม่มีอะไรยิ่งใหญ่ไปกว่าเรื่องสร้างแรงบันดาลใจ ฉะนั้นตรงนี้ก็ฝากไว้ละครับว่าจะสร้างประชาธิปไตยเนี่ยมันมีกลวิธี มียุทธวิธี ไม่ใช่ว่าซื้อบ่อไปตามเรื่อยๆ ไม่ใช่อย่างนั้น ต้องมีวิธีการ ขอขอบคุณมากครับ

สถาบันนโยบายศึกษา Institute of Public Policy Studies

สถาบันนโยบายศึกษา (Institute of Public Policy Studies-IPPS) เป็นองค์กรอิสระที่ดำเนินงานภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา (Foundation for the Promotion of Public Policy Studies-FPPS) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ (Konrad Adenauer Foundation) แห่งประเทศสาธารณรัฐเยอรมันนับแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน

กำเนิด

สถาบันนโยบายศึกษาก่อกำเนิดในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2528 โดยมีจุดเริ่มต้นจากโครงการศึกษานโยบายสาธารณะภายใต้สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ต่อมาสถาบันฯ ได้แยกตัวออกจากการบริหารงานของสำนักเลขาธิการสมาคมสังคมศาสตร์ภายใต้ชื่อ “โครงการศึกษาสารณะ” โดยมี ศ.ดร.สมศักดิ์ ชูโต เป็นผู้อำนวยการ และ ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เป็นผู้อำนวยการร่วม ปัจจุบันสถาบันนโยบายศึกษามี ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เป็นประธาน และมีผู้บริหารร่วมสองคน คือ นางยศวดี บุญยเกียรติ และ นางทิพย์พาพร ตันติสุนทร

วัตถุประสงค์

สถาบันนโยบายศึกษาเป็นองค์กรเอกชนที่ดำเนินกิจกรรมโดยไม่มุ่งหวังผลกำไร มีวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ โดยมีการทำกิจกรรมในรูปแบบของการสัมมนา การวิจัย ผลิตสื่อและ

สิ่งพิมพ์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตาม
วัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจการเมืองระบอบ
ประชาธิปไตย
2. เพื่อให้การศึกษาและเผยแพร่ข่าวสารกิจการนโยบายสาธารณะ
และสนับสนุนการศึกษาทางการเมืองให้พลเมืองได้มีส่วนร่วมในการกำหนด
นโยบายสาธารณะที่สำคัญต่อสังคมส่วนรวม
3. เพื่อสร้างพลเมืองให้มีความสามารถที่จะใช้เสรีภาพบนพื้นฐาน
ของความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม
4. เพื่อสนับสนุนการเสวนา สัมมนาและฝึกอบรม วิจัย ผลิตสิ่งพิมพ์
และสื่อต่างๆ เพื่อสนับสนุนแนวทางการปฏิรูปการเมืองและการกระจาย
อำนาจโดยให้พลเมืองมีส่วนร่วมในทุกระดับของสังคม

กิจกรรม

สถาบันนโยบายศึกษา มีการดำเนินงานในรูปการจัดกิจกรรม
4 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

1. การจัดเสวนา สัมมนา และฝึกอบรม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน
แสดงความคิดเห็นและถกเถียงระหว่างกลุ่มตัวแทนต่างๆ ของสังคม
ต่อประเด็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญๆ เพื่อเสนอต่อสาธารณะและรัฐบาล
 อีกทั้งยังเป็นเวทีในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่สำคัญจากหน่วยงาน
 ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องต่อประชาชน เพื่อทำหน้าที่ในการให้
 ความรู้และทักษะทางการเมืองและสังคม
2. วิจัย โดยให้การสนับสนุนการศึกษาและวิจัยในเรื่องต่างๆ ที่จะมี

ผลกระทบต่อสาธารณชน ผลงานสำคัญๆ ที่ผ่านมา อาทิเช่น การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น การปฏิรูปการเมือง พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ ซึ่งผลของงานวิจัยดังกล่าวได้มีส่วนสำคัญยิ่งในการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางการเมืองของประเทศ

3. สิ่งพิมพ์ จัดทำจดหมายข่าวรายเดือนเป็นประจำตั้งแต่ “ผู้แทนราษฎร” ในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งในต้นปี พ.ศ. 2533 ได้เปลี่ยนเป็น “จดหมายข่าวปฏิรูปการเมือง” และปัจจุบัน คือ จดหมายข่าว “ปฏิรูปการเมือง-กระจายอำนาจ” เนื้อหาสาระของจดหมายข่าวของสถาบันฯ คือ การติดตามความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ นอกจากนี้ สถาบันฯ ยังจัดพิมพ์หนังสือ เอกสารนโยบาย เอกสารข้อมูล เอกสารวิจัย เอกสารสัมมนาต่างๆ เป็นประจำทุกปี

4. สื่อการศึกษา จัดทำสื่อในหลายรูปแบบเพื่อเป็นสื่อให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนได้มากขึ้น อาทิ

- ธนาคารเสียง (Digital Voice Bank) เป็นการรวบรวมข้อมูลเสียงของบุคคลต่างๆ ในระดับผู้ตัดสินใจนโยบายของประเทศ รวมทั้งนักวิชาการและนักธุรกิจ ในหัวข้อที่น่าสนใจไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในการค้นคว้าอ้างอิง โดยจัดทำเป็นซีดี ที่ประกอบด้วยภาพและเสียงที่ได้รวบรวมจากรายการวิทยุของโครงการ “ศึกษานโยบายสาธารณะทางวิทยุ” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง อสมท. เอเอ็ม 1494 เป็นประจำทุกวันเสาร์ ดำเนินรายการโดย ศ.ดร.สมศักดิ์ ชูโต ข้อมูลเหล่านี้ถือเป็นหลักฐานชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่จะเป็นประโยชน์ยิ่งในการก่อตั้งห้องสมุดเสียงเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป

- ปฏิทินประวัติศาสตร์ทางการเมืองและเกมการเมือง เช่น เกม

วงเวียนประชาธิปไตย ไฟการเมือง ปฏิทินรัฐธรรมนูญไทย และเกมเลือกตั้ง
เป็นการสร้างสรรค์มิติใหม่ในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่เยาวชนและ
บุคคลทั่วไป

● เว็บไซต์ของสถาบันนโยบายศึกษา เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีทั้ง
ภาษาไทยและอังกฤษ ซึ่งท่านผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถเข้าชมได้โดยผ่าน
เว็บไซต์ <http://www.fpps.or.th> ซึ่งจะนำเสนอ:-

- จดหมายข่าวรายเดือน “ปฏิรูปการเมือง-กระจายอำนาจ”
 - บทความ
 - หนังสือทางวิชาการ
 - กิจกรรมของสถาบันฯ
 - e-library โดยนำหนังสือที่สถาบันฯ จัดพิมพ์ ขึ้นเผยแพร่ให้
ผู้ที่สนใจได้หาความรู้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
-

“... ความเป็นประชาธิปไตยไม่ใช่ปรากฏการณ์ภายนอก
ที่มีองค์กรหรือสถาบันอะไร แต่มันอยู่ที่การประพฤติ
ปฏิบัติ ความท้าทายอยู่ที่ว่า ไม่ใช่จะต้องมาตั้งกฎเกณฑ์
และมีกฎเกณฑ์นั้นไว้ ความท้าทายคือทำอะไรให้กฎเกณฑ์
ตั้งขึ้นมาแล้วได้รับการปฏิบัติตาม ได้รับการยอมรับ-เคารพ ...”

Dr. Canan Atilgan